

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΦΟΡΕΑ, Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: Ε. Ζωγραφάκης

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Α. Δέφνερ

ΒΟΛΟΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2011

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πλαίσιο της μελέτης αυτής έγινε μια προσπάθεια αποτίμησης του πολιτιστικού περιβάλλοντος της Αθήνας. Δόθηκε έμφαση στις τελευταίες δράσεις χωρίς να αμεληθεί το παρελθόν. Κοιτάζοντας έξω από τα ελληνικά σύνορα και υιοθετώντας διεθνείς πρακτικές όπου ήταν αυτό εφικτό, έγινε μια απόπειρα σύνταξης ενός πολιτιστικού σχεδίου για την Αθήνα.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτισμός, τουρισμός, πολιτική, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι

SUMMARY

In this study an attempt was made in order to evaluate the cultural environment of Athens. Emphasis was placed on latest actions without the past to be ignored. Looking beyond the greek borders and adopting international practices where this was feasible, an effort was made for a cultural plan for Athens.

Key words: Culture, tourism, policy, museums, archeological sites

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	7
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	9
ΚΕΦ 1: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	10
- 1.1 Ορισμός εννοιών	
- 1.1.1 Πολιτισμός	
- 1.1.2 Τουρισμός	
- 1.2 Ιστορική αναδρομή στον Αθηναϊκό πολιτισμό	
1.2.1 Ιστορικά στοιχεία της Αθήνας	
1.2.2 Πολιτιστική αποτίμηση του παρελθόντος	
ΚΕΦ 2: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	23
- 2.1 Το παράδειγμα του Παρισιού	
- 2.1.1 Ιστορικά στοιχεία	

- 2.1.2 Σημερινή κατάσταση
- 2.2 Το παράδειγμα του Εδιμβούργου

**ΚΕΦ 3: ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ37**

- 3.1 Πολιτιστική δράση στην Ε.Ε.
- 3.2 Κοινοτικά προγράμματα για τον πολιτισμό
- 3.3 Προγράμματα της UNESCO για τον πολιτισμό

**ΚΕΦ 4: ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....46**

- 4.1 Αθήνα - Πολιτιστική Πρωτεύουσα 1985
- 4.2 Πρόγραμμα των 21 Πόλεων του Συμβουλίου της Ευρώπης
 - 4.2.1 Παλαιό Φάληρο
 - 4.2.2 Το σχέδιο του Π. Φαλήρου
 - 4.2.3 Συμπεράσματα
- 4.3 Πολιτιστική Ολυμπιάδα
-

**ΚΕΦ 5: ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.....57**

- 5.1 ΕΑΧΑ
- 5.2 Μουσεία

**ΚΕΦ 6: Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ
ΑΘΗΝΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ70**

- 6.1 Αξιολόγηση της ΕΑΧΑ, του Μουσείου της Ακρόπολης και του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου

- 6.2 Ανάλυση SWOT
- 6.3 Σενάριο Πολιτιστικού Σχεδιασμού

ΚΕΦ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ79

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....82

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ86

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1: Καλοκαιρινές αφίξεις Παρίσι 2010-2011

Πίνακας 2.2: Κάλυψη Κλινών Παρίσι 2010-11

Πίνακας 2.3: Φεστιβάλ Εδιμβούργου 2011

Πίνακας 3.1: Προγράμματα και δράσεις ΕΕ

Πίνακας 4.1: Εκδηλώσεις ΠΟ στην Ατλάντα

Πίνακας 6.1: Ανάλυση SWOT

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1.1: Πολιτιστικοί Πόροι

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.1 Βράχος Ακρόπολης

Εικόνα 1.2 Αγγείο

Εικόνα 1.3 Φωτογραφία Ακρόπολης

Εικόνα 1.4 Παρθενώνας

Εικόνα 1.5 Πλατεία Ομοιοίας

Εικόνα 2.1 Πύργος Άιφελ

Εικόνα 2.2 Δημοτικά Διαμερίσματα

Εικόνα 2.3 Λούβρο

Εικόνα 2.4 Νίκη Σαμοθράκης

Εικόνα 2.5 Κέντρο Πομπιντού

Εικόνα 2.6 Μουσείο Ορσέ

Εικόνα 2.7 Εδιμβούργο

Εικόνα 2.8 Εδιμβούργο

Εικόνα 2.9 Υπαίθριο Θέατρο

Εικόνα 2.10 Υπαίθρια Γιορτή

Εικόνα 3.1 UNESCO

Εικόνα 3.2 ICOMOS

Εικόνα 4.1 Σύμβολο Πολιτιστικής Ολυμπιάδας

Εικόνα 4.2 Εκδηλώσεις

Εικόνα 4.3 Εκδηλώσεις

Εικόνα 5.1 Πλατεία Κεραμικού

Εικόνα 5.2 Πεζοδρόμηση

Εικόνα 5.3 Πλατεία Συντάγματος

Εικόνα 5.4 Νεοκλασικό

Εικόνα 5.5 Πλακόστρωση

Εικόνα 5.6 Όψη Μουσείου Ακρόπολης

Εικόνα 5.7 Παλαιό Μουσείο Ακρόπολης

Εικόνα 5.8 Αίθουσα Κλιτύων

Εικόνα 5.9 Αίθουσα Αρχαϊκών Γλυπτών

Εικόνα 5.10 Αίθουσα Παρθενώνα

Εικόνα 5.11 Είσοδος Αρχαιολογικού Μουσείου

Εικόνα 5.12 Μάσκα Αγαμέμνονα

Εικόνα 5.13 Μηχανισμός Αντικυθήρων

Εικόνα 6.1 Αποστόλου Παύλου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου και τον κ. Δέφνερ για την αμέριστη συμπαράσταση και την τεράστια υπομονή που έδειξαν στο πρόσωπό μου αυτά τα χρόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η πρωτεύουσα της Ελλάδας, γνωστή σε παγκόσμιο επίπεδο για την ιστορική της, δεν θα μπορούσε να μην έχει αξιόλογη παράδοση σε ότι αφορά τα πολιτιστικά δρώμενα. Η πολιτιστική κίνηση αποτυπώνεται μέσα από το πλήθος των διαφορετικών εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Πολλές είναι οι εκδηλώσεις που έχουν το ένα τους μάτι στραμμένο στο παρελθόν ενώ παράλληλα υπάρχουν και πολιτιστικά δρώμενα με νεωτερική χροιά.

Στην ενότητα αυτή γίνεται αρχικά μια εισαγωγή στις έννοιες που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον και αποτελούν σημαντικά εργαλεία για την κατανόηση του εγχειρήματος. Στη συνέχεια και αφού η πρώτη γνωριμία με τα βασικά στοιχεία της παρούσας μελέτης επιτευχθεί, θα γίνει μια ανασκόπηση του παρελθόντος και συγκεκριμένα της κλασικής περιόδου, εστιάζοντας στο πολιτιστικά δρώμενα που λάμβαναν χώρα στην πόλη των Αθηνών τα χρόνια εκείνα. Αυτό γίνεται για δύο λόγους:

A) Η κλασική περίοδος αποτέλεσε την ακμή του ελληνικού πνεύματος και συνεπώς του ελληνικού πολιτισμού.

B) Η σύγχρονη Ελλάδα στηρίζει πολλά στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο.

Από αυτή την αναδρομή θα φανεί η ανάγκη της διαδραστικότητας μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος, θα εντοπισθούν οι διαφορές και οι ομοιότητες σε σχέση με την σημερινή εποχή και θα παρουσιασθούν προτάσεις σύνδεσης της κλασικής περιόδου στην Αθήνα με την Αθήνα της σύγχρονης εποχής, με κύριο στοιχείο σύγκρισης τα πολιτιστικά δρώμενα.

1.1.ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Ένας τομέας που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Ελλάδα είναι ο πολιτιστικός. Το μεγάλο ιστορικό παρελθόν της χώρας άφησε πίσω του σημαντικά μνημεία, αξιόλογα έργα τέχνης και ιδιαίτερες παραδοσιακές αξίες. Ένας σύγχρονος πολιτιστικός σχεδιασμός οφείλει να προχωρεί προς το μέλλον κοιτώντας παράλληλα

το παρελθόν, το οποίο μπορεί να προσδώσει το δικό του χρώμα στις μελλοντικές παρεμβάσεις. Πριν δει κανείς τα χαρακτηριστικά ενός πολιτιστικού σχεδιασμού για την κοινωνία πρέπει να αποδοθούν όσο το δυνατό καλύτερα οι όροι που θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια. Συγκεκριμένα, θα περιγραφούν οι έννοιες ‘πολιτισμός’ και ‘τουρισμός’ οι οποίες είναι βασικές για την περιγραφή και την αποτίμηση της έννοιας του πολιτιστικού σχεδιασμού.

1.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Στις σύγχρονες κοινωνίες, εξομοιώνεται συχνά ο πολιτισμός με τον όρο κουλτούρα και τείνει να υιοθετηθεί σαν ορισμός αντί του πολιτισμού από πολλές κοινωνικές ομάδες, προκαλώντας συγχύσεις στην παραδοσιακή ερμηνεία του όρου αυτού. Έτσι, προκύπτουν όροι όπως κουλτούρα ελιτιστική και λαϊκή (υποκουλτούρα), οι οποίοι όμως δεν είναι ικανοί να περιγράψουν την ‘προσφορά’ πολιτισμού σε μία πόλη και δημιουργούν χάσμα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων (Valestrand, 1983). Επίσης οι ορισμοί που υιοθετούν οι κεντρικές κυβερνήσεις και η τοπική αυτοδιοίκηση παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία (Μπιανκίни και Πάρκινσον, 1994).

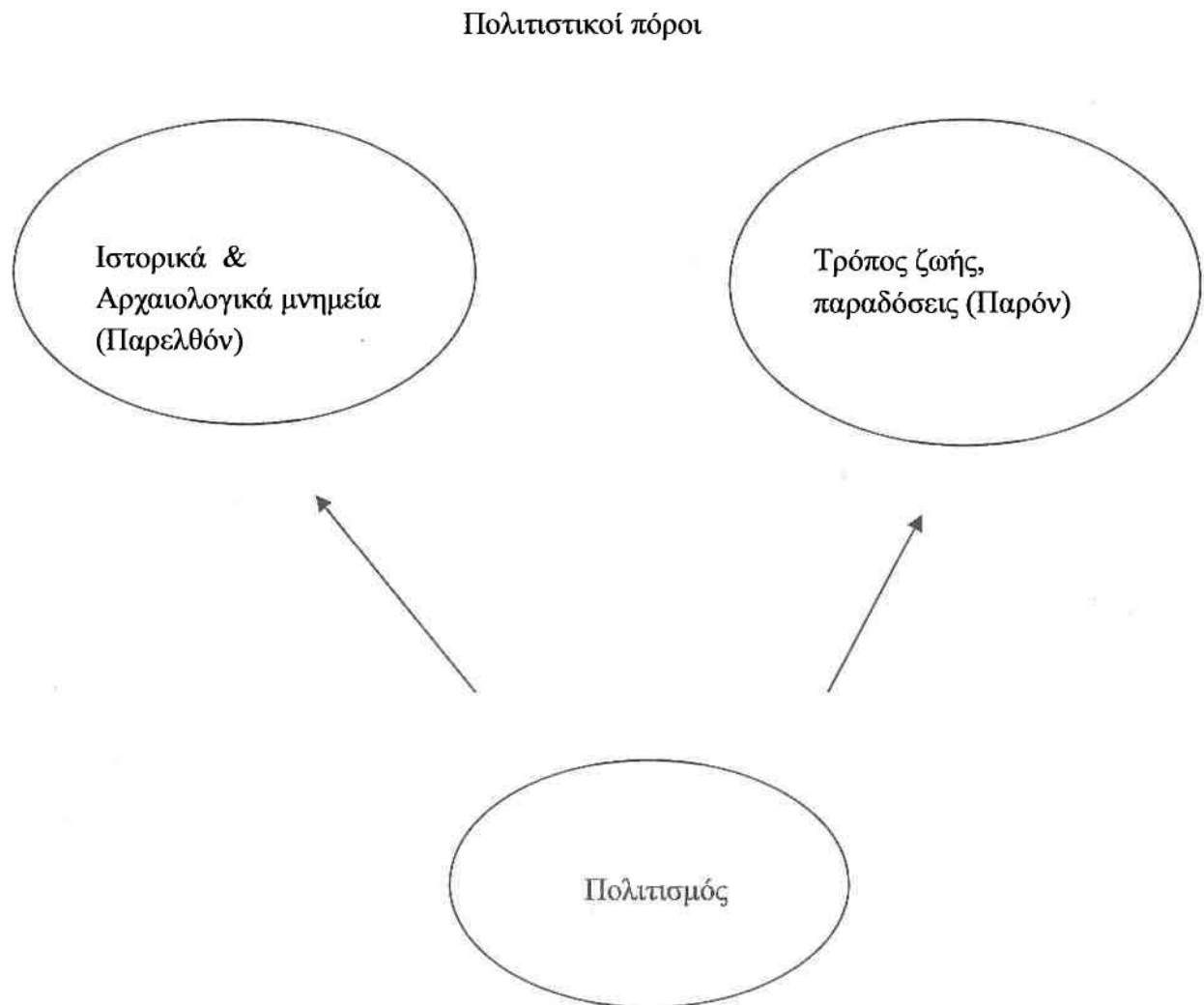
Ο ορισμός του πολιτισμού πρέπει να είναι γενικός και κατανοητός, όχι όμως πολύπλοκος. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο πολιτισμός περιλαμβάνει το σύνολο των επιτευγμάτων που δημιουργήθηκαν από τον άνθρωπο κατά τη διάρκεια της ιστορίας του, καθώς και τις αξίες που συνδέονται με τα επιτεύγματα αυτά.

Ο πολιτισμός συντίθεται από πολλά συστατικά. Υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες αυτών, στις οποίες απαντώνται διάφορα επιμέρους χαρακτηριστικά. Βασικά στοιχεία για την διαμόρφωση πολιτιστικής υποδομής είναι συνήθως οι παρακάτω, όπως αναφέρει και η Δαγκωνάκη:

- Ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία
 - Κτίσματα ή ερείπια όπως κάστρα, εκκλησίες, παλάτια
 - Ιστορικοί τόποι σημαντικών γεγονότων
 - Αρχαιολογικοί χώροι που δεν έχουν μορφή κτισμάτων

-Αντικείμενα όπως βάζα, κοσμήματα.

- Διάφορα πολιτιστικά στοιχεία: Παραδόσεις, τρόπος ζωής, ένδυσης
- Τέχνη: Όλες οι μορφές, χορός, τραγούδι, μουσική, ζωγραφιά
- Ενδιαφέροντα αστικά κέντρα: Κτίρια, πάρκα, κτλ
- Μουσεία: Όλα τα είδη
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ (Δαγκωνάκη, 1998)

Σχήμα 1.1: Ίδια επεξεργασία

1.2.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μια σημαντική συνιστώσα της ελληνικής οικονομίας είναι ο τουρισμός. Άλλωστε αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας (Τσάρτας, 2001). Στην Ελλάδα, ο τουρισμός αποτελεί ουσιαστικά τη βαριά βιομηχανία της χώρας, στον οποίο στηρίζονται τόσο η δημιουργία εισοδημάτων και θέσεων απασχόλησης όσο και εισροή φορολογικών εσόδων. Αυτονόητο είναι ότι τα οφέλη αυτά διαχέονται στο σύνολο της κοινωνίας μια και ο τουρισμός σχετίζεται άμεσα με τις μεταφορές, το εμπόριο και άλλους οικονομικούς παράγοντες. Στη μελέτη αυτή το ενδιαφέρον εστιάζεται στον πολιτιστικό τουρισμό. Τουρισμός, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, είναι η μετάβαση και διαμονή ανθρώπων σε διαφορετικό από τον οικείο τους χώρο με σκοπό τη διασκέδαση, την εργασία ή κάποιον άλλο. (<http://pub.unwto.org>)

Η σχέση που πρέπει να διέπει το δίπολο του τουρισμού και του πολιτισμού περιγράφεται πολύ καλά από το Συμβούλιο της Ευρώπης ως ακολούθως: «Εξασφάλιση ότι ο πολιτισμός δεν δημιουργείται με στόχο να τεθεί στην υπηρεσία του τουρισμού αλλά αντίθετα ο τουρισμός σχεδιάζεται με τρόπο ώστε να υπηρετεί τον πολιτισμό. (Δαγκωνάκη, 1998). Η άποψη αυτή, ενισχύεται και από τον Inskeep, σύμφωνα με τον οποίο «η τουριστική ανάπτυξη συνέβαλε επίσης και στη διατήρηση των ιστορικών και αρχαιολογικών μνημείων. Τα στοιχεία αυτά σε διαφορετική περίπτωση θα καταστρέφονταν με αποτέλεσμα την απώλεια μεγάλου τμήματος της πολιτιστικής κληρονομιάς κάποιων περιοχών» (Δαγκωνάκη, 1998).

Μια μορφή τουρισμού είναι και ο πολιτιστικός. Όπως ορίζεται στη Χάρτα του πολιτιστικού τουρισμού που υπογράφηκε το 1976 από εκπροσώπους του ICOMOS και μεταξύ άλλων 17 διεθνών οργανώσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού που στοχεύει στην ανακάλυψη και την ανάδειξη των μνημείων και των τοποθεσιών. Ταυτόχρονα με τον τουρισμό, δίνεται και η δυνατότητα επαφής των ατόμων με την πολιτιστική τους κληρονομιά.

Η άνοδος του τουρισμού συντελείται λόγω:

Α) αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος για ταξίδια

Β) λιγότερες ώρες εργασίας και μεγάλος αριθμός απασχολούμενων που λαμβάνουν άδεια

Γ) υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και γνώσης άλλων περιοχών που οδηγεί στην αύξηση των ταξιδιωτών

Δ) Οικονομική ανάπτυξη που συνέβαλε στη γρήγορη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας

Ε) Βελτίωση των μεταφορών (Δαγκωνάκη, 1998).

Ο πολιτιστικός τουρισμός, εκτός από μια ευκαιρία ανακάλυψης του πολιτισμού και της επαφής με πληθυσμούς διαφορετικής κουλτούρας αποτελεί σύμφωνα με έρευνες μια εν δυνάμει βιομηχανία ανάπτυξης. Ο αριθμός των τουριστών που αναζητούν νέες πολιτιστικές εμπειρίες κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού συνεχώς αυξάνεται. Αυτό ενισχύεται και με την προσπάθεια διαφόρων οργανισμών όπως ο ΟΗΕ, για τη στροφή προς νέες μορφές τουρισμού, ήπιες και με σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Έρευνες μάλιστα έδειξαν πως το 29% των συνολικών εσόδων του παγκόσμιου τουρισμού προέρχονται από τον πολιτιστικό τουρισμό. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή σε περιοχές όπως η Kelowna στον Καναδά και το φεστιβάλ του Εδιμβούργου στη Σκωτία.

Οι επισκέπτες που δείχνουν ενδιαφέρον για τα πολιτιστικά μνημεία χωρίζονται σε δύο κατηγορίες και συγκεκριμένα αυτοί που:

Α) επισκέπτονται μια περιοχή ειδικά για το πολιτισμό της

Β) επισκέπτονται μια περιοχή λόγω φυσικής ομορφιάς, με τον πολιτισμό να συμπεριλαμβάνεται βέβαια στα ενδιαφέροντά τους χωρίς να είναι ο κύριος λόγος.

Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη μιας πόλης καθώς δημιουργούνται οι κατάλληλες υποδομές για την υποδοχή των τουριστών, οι οποίες εξακολουθούν να βρίσκονται σε λειτουργία και μετά το πέρας της 'τουριστικής περιόδου'. Η ανάπτυξη αυτή είναι κυρίως οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική και

για τους ίδιους τους κατοίκους των πόλεων ή των αστικών κέντρων, καθώς οι ίδιοι συνθέτουν και παρακολουθούν τα πολιτιστικά δρώμενα.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Στην παρούσα ενότητα περιγράφεται συνοπτικά η πολιτιστική ιστορία της πόλης των Αθηνών και εκτιμάται η πολιτιστική αποτίμηση του παρελθόντος με στόχο να ξεχωρίσουν στοιχεία που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην σύγχρονη Αθήνα. Το μεγαλύτερο μέρος των ιστορικών στοιχείων προέρχονται από την εγκυκλοπαίδεια Υδρία, σε συνδυασμό με ιστοσελίδες από το διαδίκτυο.

1.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Η ιστορία της Αθήνας, με σαφείς αναφορές σε πρόσωπα και γεγονότα ξεκινά το 12 π.Χ. αιώνα επί βασιλείας του Κόδρου. Από τα αρχαιολογικά ευρήματα εικάζεται πως η Αττική κατοικήθηκε από τα πρώτα νεολιθικά χρόνια. Παράλληλα ο μύθος αναφέρει πως πρώτος κάτοικος της Αθήνας ήταν ο Κέκροπας, που έδωσε το όνομά του στην πόλη (Κεκροπία) πριν αυτή μετονομασθεί εξαιτίας της θεάς Αθηνάς. Σιγά σιγά και με την προσάρτηση των γειτονικών χωριών γύρω από την Ακρόπολη η Αθήνα άρχισε να μεγαλώνει σε έκταση.

Η ανάπτυξη της Αθήνας ουσιαστικά ξεκινά με την έλευση στον Ελλαδικό χώρο των Δωριέων γύρω στο 1200 π.Χ. Οι μέχρι πρότινος γνωστοί ιστορικά πολιτισμοί που κυριαρχούσαν ως εκείνο το σημείο ήταν ο μινωικός και ο μυκηναϊκός. Η πτώση του δεύτερου οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην επιδρομή των Δωρικών φύλων, με ρίζες Ινδο-Ευρωπαϊκές. Οι επιδρομές των Δωριέων στην Ηπειρωτική Ελλάδα ανάγκασαν πολλούς κατοίκους να μετακινηθούν προς το Νότο, με την Αθήνα να

αποτελεί έναν από τους τελικούς προορισμούς, ενισχύοντας έτσι την συσπείρωσή της (Υδρία, 1986).

Περνώντας στην αρχαϊκή περίοδο (8^{ος} – 5^{ος} αι. π.Χ.) η Αθήνα αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη δυναμική. Ο θεσμός της πόλης – κράτους καθιερώνεται, με εξέχοντα παραδείγματα την Αθήνα και την Σπάρτη. Τα πρώτα δημοκρατικά ψήγματα είναι εμφανή μέσα από τους νέους διοικητικούς και εκτελεστικούς θεσμούς ενώ η χρονική αυτή περίοδος σημαδεύεται από τη νομοθεσία του Δράκοντα και, φυσικά, του Σόλωνα. Η δημοκρατική θεμελίωση έρχεται με τον Κλεισθένη, λίγο πριν η Αθήνα συρθεί στους Περσικούς Πολέμους.

Βράχος Ακρόπολης

Εικόνα 1.1 <http://el.wikipedia.org>

Η μεγάλη όμως περίοδος ακμής της πόλης, σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής, έρχεται μετά τους Πολέμους. Ο 5^{ος} αιώνας π.Χ. ή αλλιώς ο «χρυσός αιώνας του Περικλή» οδήγησε την Αθήνα σε θαυμαστή ανάπτυξη και αξιοσημείωτα πολιτιστικά μνημεία. Ουδέποτε στο μέλλον η Αθήνα δεν έφτασε αυτά τα επίπεδα ανάπτυξης, μια και ακολούθησε τόσο η ήττα από τη Σπάρτη στον Πελοποννησιακό Πόλεμο όσο και η υποδούλωση αργότερα στους Ρωμαίους. (Υδρία, 1986)

Κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους η Αθήνα έχει πάψει πια να είναι κράτος ανεξάρτητο. Δεν είχε βέβαια τη τύχη της Κορίνθου μια και διατήρησε την πνευματική της δραστηριότητα για μερικούς ακόμα αιώνες. Άλλωστε οι Ρωμαίοι αντιμετώπισαν πάντα με μια εύνοια την Αθήνα, εύνοια που οφειλόταν στην επιρροή που ασκούσε η πολιτιστική ανωτερότητα της πόλης της Αθηνάς, οι φιλοσοφικές σχολές της, στις

οποίες, όπως είναι γνωστό, παρακολουθούσαν μαθήματα τα παιδιά των πιο γνωστών Ρωμαίων για τη βελτίωση της μόρφωσής τους, που δεν ήταν δυνατή στην ίδια τους την πατρίδα. Ρωμαίοι αυτοκράτορες επισκέφτηκαν την Αθήνα και κολακεύτηκαν από τις φιλοφρονήσεις και τις τιμές που τους απέδωσαν οι Αθηναίοι. Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός φρόντισε να προικίσει την πόλη με μερικά σημαντικά έργα όπως είναι η πύλη του Αδριανού, η αποπεράτωση του Ναού του Ολύμπιου Δία, η Αδριάνειος Βιβλιοθήκη, το Αδριάνειο Υδραγωγείο κ.ά. Αλλά και ένας άλλος επιφανής Ρωμαίος, ο Ηρώδης ο Αττικός, γεννημένος στο Μαραθώνα, δεν έδειξε μικρότερο ενδιαφέρον για την Αθήνα και τους κατοίκους της. Το Ωδείο του Ηρώδη του Αττικού, που και σήμερα ακόμα χρησιμοποιείται, είναι δικό του χάρισμα στην πόλη (Υδρία, 1986).

Την εποχή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας η Αθήνα είναι μια άσημη πόλη. Έχει αρχίσει να αποτραβιέται από το προσκήνιο της ιστορίας την ίδια στιγμή που προβάλλει μια άλλη πόλη που θα γίνει το κέντρο του Ελληνισμού, η Κωνσταντινούπολη. Στα πρώτα βυζαντινά χρόνια οι Αθηναίοι εξακολουθούν να είναι πιστοί στην αρχαία θρησκεία τους, στο Δωδεκάθεο. Μια μικρή μόνο περίοδο κατά την οποία αυτοκράτορας στο Βυζάντιο ήταν ο Ιουλιανός. Η Αθήνα γνώρισε κάποια άνθιση για να πέσει όμως γρήγορα πάλι στην αφάνεια. Ακόμα μερικοί αυτοκράτορες λεηλάτησαν τα ιερά της Αρχαίας Αθήνας από τα αγάλματά της για να στολίσουν τη νέα πρωτεύουσα. Ο Ιουστινιανός κλείνει τις φιλοσοφικές σχολές και μετατρέπει τους αρχαίους ναούς σε χριστιανικές εκκλησίες. Ο Παρθενώνας γλυτώνει την καταστροφή από τα διατάγματα του Θεοδοσίου του Β' και γίνεται η μετατροπή του σε χριστιανική εκκλησία της Αγίας Σοφίας, επί Ιουστινιανού (<http://el.wikipedia.org>).

Προβλήματα λεηλασιών υπήρξαν και κατά τη διάρκεια των Σταυροφοριών, όπου η Αθήνα έπεσε στα χέρια διάφορων ευρωπαϊκών φύλλων. Οι ορθόδοξοι χριστιανικοί ναοί γίνονται καθολικοί ενώ απογυμνώνονται από τα ιερά σκεύη αξίας. Ο Παρθενώνας αποδίδεται στη Ρωμαϊκή εκκλησία και γίνεται ναός Λατινικός, τιμώμενος στο όνομα της Θεοτόκου. Στη νοτιοδυτική γωνία προστέθηκε ένα κωδωνοστάσιο, που επί Τουρκοκρατίας έγινε μιναρές. Επί Ενετοκρατίας δεν παρατηρήθηκαν και δεν καταγράφηκαν αλλαγές στο μνημείο. (Υδρία, 1986)

Το αποκορύφωμα όμως της παρακμής της πόλης έρχεται κατά τη περίοδο της Τουρκοκρατίας, όπου πολλοί χριστιανικοί ναοί έγιναν τζαμιά ενώ αρκετοί κάτοικοι εγκατέλειψαν τα σπίτια τους. Κατά τον 17ο αιώνα ο Παρθενώνας είναι πλέον τζαμί

και έχει μιναρέ, που καταστράφηκε το 1687. Τζαμί, ωστόσο που δεν πληρούσε τις προδιαγραφές της ισλαμικής θρησκείας και για αυτό δεν έγινε ποτέ λατρευτικό τέμενος των Μωαμεθανών. Κατά την εκστρατεία του Φραγκίσκου Μοροζίνη κατά των Αθηνών το 1687, ο Παρθενώνας υπέστη και το μεγαλύτερο πλήγμα το βράδυ της 16ης Σεπτεμβρίου, όταν οβίδα τίναξε την πυριτιδαποθήκη που είχε εγκαταστήσει ο Αλή αγάς, διοικητής του φρουρίου στον ναό. Το μεγαλύτερο τμήμα του ναού προς την ανατολική του πλευρά κατέρρευσε. Έκτοτε και μέχρι να παραδοθεί το μνημείο στην αρχαιολογία λεηλατήθηκε συστηματικά κυρίως από τον Λόρδο Έλγιν, ενώ υπέστη σημαντικές καταστροφές κατά την περίοδο της ελληνικής επανάστασης του 1821 και την πολιορκία του βράχου από τον Κιουταχλή Μπέη (<http://el.wikipedia.org>).

Μετά την επανάσταση του 1821 και την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό η αντίστροφη μέτρηση για την ανάκαμψη των Αθηνών έχει φτάσει. Η Αθήνα ανακηρύσσεται πρωτεύουσα του νέου ελληνικού κράτους το 1834 και μέσα στα επόμενα χρόνια έγινε το μεγαλύτερο πνευματικό κέντρο της χώρας.

1.2.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Πριν αναφερθεί κανείς στο πολιτιστικό στοιχείο της πόλης των Αθηνών στην αρχαιότητα θα ήταν σκόπιμο να ειπωθεί η διάδραση της τέχνης γενικότερα με τον πολιτισμό. Ο Friedell υποστηρίζει πως «μια πολιτιστική περίοδος δεν μπορεί να απεικονίσει τον εαυτό της στη τέχνη της. Μοιάζει να αποδίδει καλύτερα από κάθε τι άλλο το συμπλήρωμά της, το ψυχικό της ταίρι» (Friedell, 1986). Με τη σύμβαση αυτή προχωρά και παραπέρα δηλώνοντας πως «κάθε ιστορική εποχή που έχει ξεφύγει από τη θύμησή μας την ατενίζουμε μέσα από τη τέχνη της». Ίσως εδώ η λέξη τέχνη να είναι μικρή για να δώσει αρκετά στοιχεία για κάποια μακρινή εποχή, επομένως θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως ο πολιτισμός και τα απομεινάρια αυτού είναι τα μέσα για να ατενίσουμε το παρελθόν. Η τέχνη είναι μια μόνο πτυχή του πολιτισμού, δεν θα μπορούσε επομένως να δώσει κάποια στοιχεία για τον τρόπο ζωής μιας εποχής, με κίνδυνο όμως, όπως επισημαίνει και ο Friedell, να στυλιζαριστούν.

Μια δεύτερη επίσης παρατήρηση που ξεκινά και αυτή από τον Friedell είναι η εξιδανίκευση της τέχνης, μεταξύ άλλων στοιχείων, των αρχαίων Ελλήνων. «Η τέχνη

τους δεν είναι και τόσο ιδανική όπως μαθαίνουμε στο σχολείο, (...) σε μια από τις σημαντικότερες αναπαραστάσεις της σεπτής Παλλάδας η θεά κρατά παρασόλι ενώ ο Πίνδαρος στους μεγαλοπρεπείς παιάνες του κάνει υπαινιγμούς για την αμοιβή του» (Friedell, 1986). Φυσικά από τη στιγμή που αυτά συμβαίνουν στους μεγάλους δημιουργούς του παρελθόντος κρίνεται απαραίτητη η όσο το δυνατόν ψυχρότερη προσέγγιση των δημιουργημάτων. Κάτι τέτοιο βέβαια πρέπει να γίνει με σύνεση και σεβασμό στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικράτησαν στην Αθήνα τα χρόνια της κυριαρχίας της στον Ελληνικό χώρο.

Αγγείο

Εικόνα 1.2 <http://www.athena.agrino.org/>

Το δημοφιλέστερο δημιούργημα της αρχαίας Αθήνας, ο Παρθενώνας, αποτελεί τέλειο δείγμα δωρικού ναού. Άρχισε να χτίζεται το 447 και τελείωσε το 432. Πολύ πιθανό η επινόηση, το σχέδιο και η διάταξη των πλαστικών μερών να έγινε από το Φειδία. Εκτός από τον Παρθενώνα χτίστηκαν το Ερέχθειο, τα Προπύλαια και άλλα σπουδαία οικοδομήματα (Friedell 1986:236). Αρχιτέκτονες του Παρθενώνα ήταν ο Ικτίνος και ο Καλλικράτης ενώ των Προπυλαίων ο Μνησικλής. Βωμοί και αγάλματα στόλιζαν όλο το χώρο της Ακρόπολης ενώ στα ίδια χρόνια χτίστηκε και ο ναός του Ηφαίστου στο επονομαζόμενο Θησείο, το μεγάλο Ωδείο κοντά στην Ακρόπολη, ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο και ο ναός του Άρη στις Αχαρνές (Υδρία, 1986).

Φωτογραφία Ακρόπολης

Εικόνα 1.3 <http://el.wikipedia.org>

Παρθενώνας

Εικόνα 1.4 <http://el.wikipedia.org>

Ένας ακόμα τομέας που γνώρισε μεγάλη άνθηση είναι οι καλές τέχνες. Η αρχιτεκτονική, η γλυπτική και η ζωγραφική είχαν σπάνιας αξίας αντιπροσώπους ενώ

πλάι σε όσους αναφέρθηκαν παραπάνω στέκονται τα ονόματα του Φειδία, του Μύρωνα και του Πολύκλειτου. Η κυριότερη μορφή ζωγραφικής του παρελθόντος είναι η αγγειογραφία, στην οποία οι παραστάσεις είναι παρμένες από την καθημερινή ζωή, τον θρησκευτικό βίο και τις παραδόσεις (Υδρία 1986).

Πλατεία Ομονοίας

Εικόνα 1.5 <http://el.wikipedia.org>

Στα βυζαντινά χρόνια όπως και επί Τουρκοκρατίας μέχρι και τη σύγχρονη μορφή της Αθήνας ο πολιτισμός δεν έχει να επιδείξει κάτι αξιοσημείωτο μια και τα προβλήματα του παρελθόντος αφήνουν τα έντονα σημάδια τους. Οι ξένοι κατακτητές, όπου δεν έκαναν καταστροφές ή λεηλασίες, προσπάθησαν να αλλάξουν το χαρακτήρα μνημείων όπως ο Παρθενώνας, πρόσκαιρα όμως και χωρίς επιτυχία. Οι προσπάθειες της ανασύνταξης του ελληνικού κράτους είχαν σαφώς διαφορετικές προτεραιότητες, μια και σχετιζόνταν με την ισχυροποίηση του κοινωνικού ιστού μέσω των υποδομών και της οικονομίας, με τον πολιτισμό να έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Μόνο επί Καποδίστρια έγιναν οι πρώτες κινήσεις προστασίας των μνημείων του παρελθόντος, κάτι που δείχνει την υστέρηση της Αθήνας σε σχέση με τις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις. Αυτές ευοδώθηκαν αρχικά όταν ιδρύθηκε το πρώτο αρχαιολογικό μουσείο της Ελλάδας στην Αίγινα, τότε πρωτεύουσα, το 1829. Με τον πρώτο αρχαιολογικό Νόμο το 1834 αποφασίζεται η ίδρυση δημόσιου Μουσείου Αρχαιοτήτων με έδρα την Αθήνα (www.namuseum.gr).

Δεν μπορεί να λησμονηθεί άλλωστε το γεγονός πως ήδη στην Ευρώπη ο Διαφωτισμός είχε συντελέσει στην άνθηση του πολιτισμού και των τεχνών ενώ η

Ελλάδα έκανε ακόμα τα πρώτα βήματα ανεξαρτησίας. Στις επόμενες ενότητες περιγράφεται ποια από τα πολιτιστικά στοιχεία της Αθήνας έχουν διατηρηθεί ή μπορούν να αναδειχθούν με τη βοήθεια εθνικών ή διεθνών φορέων και ποια εντάσσονται στα πλαίσια του πολιτιστικού σχεδιασμού και μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση της Αθήνας σε ένα πολιτιστικό αστικό κέντρο με σύγχρονες υπηρεσίες και υποδομές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Ο πολιτιστικός σχεδιασμός αποτελεί στις μέρες μας έναν σημαντικό αναπτυξιακό μοχλό και συντελεί στη τόνωση του τουριστικού ενδιαφέροντος πολλών πόλεων παγκοσμίως. Η προώθηση της παράδοσης ενός λαού σε συνδυασμό με τα σύγχρονα χαρακτηριστικά των αστικών κέντρων ενισχύουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών καθώς συνδυάζουν το πολιτιστικό στοιχείο με τις απαιτήσεις του σύγχρονου τουρισμού. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται και σχολιάζονται παραδείγματα από χαρακτηριστικές πόλεις της Ευρώπης στις οποίες ο τουρισμός γνωρίζει άνθηση.

Αρχικά θα εξεταστεί η περίπτωση του Παρισιού, ως έναν από τους μεγαλύτερους τουριστικούς άξονες παγκοσμίως, με σημαντικές δραστηριότητες στον πολιτιστικό και ψυχαγωγικό τομέα. Η πόλη του Παρισιού διαθέτει επίσης μεγάλο ιστορικό βάρος, το οποίο πλαισιώνεται από τις αντίστοιχες υποστηρικτικές υποδομές. Η Γαλλία αποτελεί άλλωστε τον υπ αριθμό ένα τουριστικό προορισμό σε αφίξεις επισκεπτών, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να επισκέπτονται την πρωτεύουσα της χώρας (<http://el.wikipedia.org>). Επόμενο είναι ότι από μια τέτοια χώρα υπάρχουν μόνο θετικά στοιχεία που μπορεί κανείς να ενσωματώσει στη δική του πραγματικότητα.

Στη συνέχεια θα μελετηθεί η πόλη του Εδιμβούργου ως ένα υπερτοπικής σημασίας αστικό κέντρο μεσαίας κλίμακας και μεγάλου πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στο ονομαστό Φεστιβάλ του Εδιμβούργου, το οποίο συγκεντρώνει τα βλέμματα χιλιάδων επισκεπτών από πολλά μέρη του κόσμου. Τα δύο αυτά δείγματα θεωρούνται αντιπροσωπευτικά παραδείγματα πετυχημένης τουριστικής ανάπτυξης, τόσο από πλευράς ιστορικού ενδιαφέροντος (Παρίσι) όσο και από πλευράς σύγχρονων πολιτιστικών δράσεων (Εδιμβούργο).

2.1 ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

2.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η πόλη του Παρισιού εξελίχθηκε από έναν κέλτικο οικισμό, στα μέσα του 3ου αιώνα προ Χριστού πάνω στο νησί που βρίσκεται το σημερινό κέντρο της

μεγαλούπολης, στον ποταμό Σηκουάνα. Το 52 π.Χ ο οικισμός κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους. Τότε το Παρίσι ονομαζόταν 'Lutetia'. Κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ο οικισμός μεγάλωσε σημαντικά και επεκτάθηκε και στην αριστερή όχθη του ποταμού Σηκουάνα. Εκεί δημιουργήθηκαν ένα αμφιθέατρο, λουτρά και ένας χώρος συγκέντρωσης. Η πρώτη φορά που αναφέρεται στην ιστορία η πόλη των Παρισίων είναι από τον Ιούλιο Καίσαρα, στο έργο του "Ιστορία". Τον 3ο αιώνα μ.Χ. έφεραν μερικοί ιεραπόστολοι τον χριστιανισμό για πρώτη φορά στο Παρίσι. Ο άγιος Διόνυσος του Παρισιού έγινε, το 250 μ.Χ, ο πρώτος επίσκοπος του Παρισιού.

Το 508 το Παρίσι έγινε πρωτεύουσα του κράτους των Φράγκων. Το 1163 άρχισε η οικοδόμηση της Παναγίας των Παρισίων και γύρω από την πόλη χτίστηκαν προστατευτικά τείχη. Το 1181 έγινε η πρώτη δημόσια αγορά. Το 1210 άρχισε να χτίζεται και το Λούβρο. Στις αρχές του 16ου αιώνα πέθαναν πολλοί κάτοικοι της πόλης από χολέρα και άλλες μολυσματικές ασθένειες. Κάτω από την βασιλεία του Φραγκίσκου Α' (1494-1547) αναπτύχθηκε η τέχνη και ο πολιτισμός. Αγόρασε πολλά έργα τέχνης του Τιτσιάνο, του Μιχαήλ Αγγέλου και του Ραφαήλ, θέτοντας τις βάσεις για την βασιλική συλλογή πινάκων ζωγραφικής. Υπό τον Λουδοβίκο ΙΓ' η οικονομία της πόλης άρχισε να βελτιώνεται. Κατά την διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα, το Παρίσι δέχεται συχνά την Παγκόσμια Έκθεση, που σημαδεύει έντονα την πρωτεύουσα. Ο Πύργος του Άιφελ εγκαινιάστηκε για την Έκθεση του 1889 (εκατό χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης), το μετρό γι' αυτή του 1900. Το Παρίσι οργάνωσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1900 και του 1924. Ήταν, επίσης, υποψήφια πόλη το 1992, το 2008 και για τους Αγώνες του 2012, που κερδήθηκαν τελικά από τις πόλεις της Βαρκελώνης, του Πεκίνου και του Λονδίνου αντίστοιχα (<http://el.wikipedia.org/wiki/Paris>)

Πύργος Άιφελ

Εικόνα 2.1 <http://el.wikipedia.org>

2.1.2 ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Το Παρίσι, η πόλη του Φωτός, είναι η πρωτεύουσα της Γαλλίας και το σημαντικότερο αστικό κέντρο της. Αποτελεί πόλο έλξης τουριστών εδώ και δεκάδες χρόνια, δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι στο Παρίσι βρίσκεται και η έδρα της UNESCO, δείγμα της πολιτιστικής ακτινοβολίας της πόλης. Ενδεικτικά ο παρακάτω πίνακας δείχνει το τουριστικό ενδιαφέρον για την πρωτεύουσα της Γαλλίας, όπως προκύπτει από τις ενημερωμένες εκδόσεις των τουριστικών οδηγών της πόλης.

Καλοκαιρινές αφίξεις Παρίσι 2010-2011

Αφίξεις σύνολο	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σύνολο
2010	1409522	1325322	1132926	3867780
2011	1424575	1399398	1181925	4006498
Διαφορά % 2011/2010	+1,1	+5,6	+4,3	+3,6

Πίνακας 2.1 www.parisinfo.com

Κάλυψη Κλινών Παρίσι 2010-11

Πληρότητα %	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σύνολο
2010	88,2	80,7	69,3	79,4
2011	88,8	84,6	73,1	82,2
Διαφορά % 2011/2010	+0,6	+3,9	+3,8	+2,8

Πίνακας 2.2 www.parisinfo.com

Όπως προκύπτει από το πρώτο διάγραμμα, το σύνολο των αφίξεων το φετινό καλοκαίρι για το Παρίσι ήταν μεγαλύτερο από το αντίστοιχο περσινό. Μήνας αιχμής δείχνει, όπως και πέρσι, ο Ιούνιος, ενώ πιο αδύνατος μήνας ο Αύγουστος. Και οι 3 μήνες πάντως δείχνουν θετικό πρόσημο σε σχέση με τους αντίστοιχους περσινούς.

Όμοια η κάλυψη των παραθεριστικών κλινών για το καλοκαίρι του 2011 είναι διαρκώς πάνω από το 70%, με αποκορύφωμα τον Ιούνιο όπου προσεγγίζει κάλυψη

της τάξης του 90%. Τα αντίστοιχα νούμερα του 2010 είναι ελαφρώς μειωμένα, πάντα όμως με το μήνα Ιούνιο να είναι ο πιο ανταγωνιστικός σε σχέση με τους άλλους 2 μήνες. Εδώ να σημειωθεί πως στις προηγούμενες εκδόσεις των εκδοτικών οδηγιών δεν υπήρχαν συγκεντρωτικά στοιχεία ανά τρίμηνο (εποχή) αλλά μηνών κάθε έτους ξεχωριστά. Από αυτά τα στοιχεία προέκυψε πως μια κάμψη που προέκυψε το 2009 λόγω της οικονομικής κρίσης όπως αναφέρει ο εκδότης, αποδείχθηκε παροδική μια και τόσο το 2010 όσο και το 2011 τα νούμερα πήραν την ανιούσα (<http://en.parisinfo.com/paris-in-figures-en/>). Εδώ θα μπορούσε να ειπωθεί πως η κρίση επηρέασε κυρίως την Αμερική και την Ευρώπη, μια και οι αφίξεις από χώρες της Αφρικής και, κυρίως, της Ασίας ήταν αυξημένες και είχαν σημαντικό μερίδιο στο σύνολο των αφίξεων.

Αφήνοντας τα παραπάνω στοιχεία πρέπει να γίνει μια παραδοχή πριν η μελέτη εξετάσει συγκεκριμένους πολιτιστικούς χώρους. Από τις αρχές ακόμα του 20ου αιώνα έγινε φανερό ότι η πόλη του φωτός θα ήταν αυτή που θα κυριαρχούσε στην πολιτιστική οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο για πολλές δεκαετίες αργότερα. Δεν είναι μόνο το πλήθος των πολιτιστικών τοπόσημων της πόλης που είναι σε αφθονία αλλά το Παρίσι συγκέντρωσε πλήθος ταλαντούχων καλλιτεχνών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ξεχωριστής τέχνης σε είδη όπως τα κοσμήματα και τα ρούχα, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Scott, 2000). Στην παρούσα μελέτη θα γίνει αναφορά στα μνημεία και μουσεία που έχουν άμεση συνάφεια με τον πολιτισμό του Παρισιού. Ειδικότερα, παρουσιάζονται στοιχεία από τα αρχαιολογικά μνημεία, θέατρα και μουσεία. Αυτά, και λόγω των πολλών συμπληρωματικών υποδομών της πόλης σε επίπεδα μεταφορών και επικοινωνιών, συνδυάζονται αρμονικά με σύγχρονες δραστηριότητες. Είναι σημαντικό ωστόσο να διερευνηθούν οι παράμετροι που συντελούν στην άνοδο των δραστηριοτήτων αυτών και να διερευνηθεί η δυνατότητα προσαρμογής τους σε άλλες πόλεις με αντίστοιχο αρχαιολογικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον όπως η Αθήνα.

Δημοτικά Διαμερίσματα

Εικόνα 2.2 www.travelstories.gr

Το Παρίσι αποτελείται από 20 πολεοδομικές ενότητες-διαμερίσματα, ξεπερνώντας σε έκταση τα 105 τετραγωνικά χιλιόμετρα, με τον πληθυσμό της πόλης να φτάνει τα 2.153.600 κατοίκους. Στο σύνολο της βέβαια, η μητροπολιτική περιοχή του Παρισιού φτάνει τα 11,5 εκατομμύρια κατοίκους. Ένα σημαντικό κομμάτι της πόλης είναι ο ποταμός Σηκουάνας ο οποίος χωρίζει την πόλη σε δύο μέρη, την αριστερή και τη δεξιά όχθη.

Στο Παρίσι βρίσκονται περίπου 160 μουσεία, 200 μόνιμες εκθέσεις τέχνης (γκαλερί), 100 θέατρα, 600 κινηματογράφοι. Η προσφορά σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις περιλαμβάνει κονσέρτα, εκθέσεις, φεστιβάλ μουσικής και κινηματογράφου, επιδείξεις μόδας αλλά και αθλητικές εκδηλώσεις (<http://el.wikipedia.org/wiki/Paris>). Όπως μάλιστα φαίνεται στους γαλλικούς ιστότοπους, γίνεται μεγάλη προσπάθεια ώστε τα περισσότερα πολιτιστικά δρώμενα να έχουν συνέργια μεταξύ τους. Αυτή επιτυγχάνεται είτε με παλαιότερες και δοκιμασμένες μεθόδους, όπως για παράδειγμα ο γύρος του Παρισιού, είτε με πιο καινοτόμες, όπως συνδυαστικά εισιτήρια μεταξύ πολιτιστικών πόρων μεταξύ τους αλλά και με Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Από το πολύ μεγάλο πλήθος πολιτιστικών χώρων η μελέτη θα ξεχωρίσει ορισμένους από αυτούς ώστε να προκύψουν πιθανές αντιστοιχίες με την αθηναϊκή πραγματικότητα.

Α) Το μουσείο του Λούβρου. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα και παλαιότερα μουσεία τέχνης στον κόσμο. Βρίσκεται στο κέντρο του Παρισιού, στις όχθες του Σηκουάνα και εκθέτει 35.000 έργα τέχνης - το 8% των αποκτημάτων του, που

υπολογίζονται στα 445.000 κομμάτια. Οι μόνιμες συλλογές του μουσείου καταλαμβάνουν συνολικά έκταση 60.600 τετραγωνικών μέτρων και ανάμεσα σε αυτές είναι και οι ελληνικές, που καλύπτουν 25 αίθουσες. Το Λούβρο αρχικά ήταν αμυντικό φρούριο. Το Λούβρο έγινε μουσείο μετά την Γαλλική επανάσταση. Μέχρι τότε ήταν ανάκτορο των βασιλέων της Γαλλίας και πιο πριν απλώς φρούριο. Συγκεκριμένα το κτίριο που σήμερα στεγάζει το μουσείο οικοδομήθηκε σταδιακά στο πέρασμα των αιώνων αλλάζοντας σημαντικά μορφή ανάλογα με τις χρήσεις του. Σήμερα το μουσείο έχει κατηγοριοποιήσει τα έργα του σε διάφορα τμήματα και τα κομμάτια εκτίθενται σε πολλές και διαφορετικές αίθουσες. Οι συλλογές αυτές είναι οι εξής:

- Τμήμα Ανατολικών Αρχαιοτήτων
- Τμήμα Αιγυπτιακής Τέχνης
- Τμήμα αρχαιοτήτων ελληνικών, ετρουσκικών και ρωμαϊκών
- Τμήμα Γλυπτικής
- Τμήμα Ισλαμικής τέχνης
- Τμήμα Καλλιτεχνικών Αντικειμένων
- Τμήμα πινάκων ζωγραφικής
- Τμήμα χαρακτηριστικής και σχεδίων

Σημαντικότερα εκθέματα αποτελούν η Τζοκόντα, του Λεονάρντο Ντα Βίντσι και η Αφροδίτη της Μήλου, ένα από τα γνωστότερα γλυπτά της ελληνιστικής εποχής, που έχει τοποθετηθεί με θεατρικό τρόπο στο τέλος ενός μεγάλου διαδρόμου. (<http://el.wikipedia.org>).

Το Μουσείο του Λούβρου το 2006 είχε προϋπολογισμό 186 εκατομμύρια ευρώ - για τους μισθούς των 2.000 ατόμων που απασχολεί (οι 1.100 είναι φύλακες και φρουροί), αγορές νέων έργων, επεκτάσεις ή επισκευές των πτερύγων του. Από το ποσό αυτό το 60% διατέθηκε από κρατική επιχορήγηση και το 40% από άλλες πηγές: τα εισιτήρια εισόδου, τις δωρεές, τον επί πληρωμή δανεισμό συλλογών του σε άλλα μουσεία για διάφορους περιόδους έκθεσης σε αυτά. Είναι εμφανές πως ο Δημόσιος Φορέας, δρώντας με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια εδώ, επιδοτεί μια άκρως προσοδοφόρα επιχείρηση, με ογκώδες place marketing, η οποία προσελκύει

παγκόσμιο ενδιαφέρον για τα εκθέματά της και δίνει ξεχωριστή αίσθηση στην πρωτεύουσα της Γαλλίας.

Λούβρο

Εικόνα 2.3 www.wikipedia.org

Νίκη Σαμοθράκης

Εικόνα 2.4 www.wikipedia.org

Πέρα από το μεγάλο ενδιαφέρον για το Μουσείο, πρέπει να αναφερθεί η άκρως ενημερωμένη, επίσημη ιστοσελίδα του Λούβρου. Εκεί μπορεί κανείς να δει με πολύ εύκολο τρόπο πως θα φτάσει στο Μουσείο, πως μπορεί να περιηγηθεί σε αυτό, να δει όλα σχεδόν τα εκθέματα στο διαδίκτυο και να αγοράσει αναμνηστικά. Πολύ σημαντικές οι παραπομπές για άτομα με ειδικές ανάγκες και η τρισδιάστατη περιήγηση στους χώρους του Μουσείου.

Β) Το Κέντρο Ζορζ Πομπιντού. Γνωστό και ως Κέντρο Μπομπούρ ή απλά Μπομπούρ, είναι πολιτιστικό κέντρο που βρίσκεται στο τέταρτο δημοτικό διαμέρισμα στην περιοχή Μπομπούρ. Εγκαινιάστηκε το 1977 και φιλοξενεί τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Πληροφοριών και το Εθνικό Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης. Φέρει το όνομα του πρώην προέδρου της Γαλλίας Ζορζ Πομπιντού την περίοδο 1969-1974. Το Εθνικό Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, το οποίο περιλαμβάνει περίπου 50.000 έργα τέχνης, από τα οποία εκτίθενται δημόσια περίπου 2.000, μεταξύ αυτών έργα ζωγραφική, γλυπτικής και φωτογραφίας. Στα πλαίσια των εκθέσεών του, εκπροσωπούνται ρεύματα της μοντέρνας τέχνης. Η κατασκευή του Κέντρου ξεκίνησε τον Απρίλιο του 1972 και τα αρχιτεκτονικά σχέδια ανήκαν στους αρχιτέκτονες Ρέντσο Πιάνο, Ρίτσαρντ Ρότζερς και Τζιανφράνκο Φραντσίνι. Εξωτερικά δεσπόζουν ο μεταλλικός σκελετός του κτιρίου και οι διαφανείς ή έγχρωμοι σωλήνες που το περιβάλλουν. Οι χρωματισμοί των σωλήνων, ακολουθούν μία συγκεκριμένη σύμβαση: μπλε χρώμα για τους αγωγούς αέρος, πράσινο για σωλήνες νερού και κίτρινο για τις γραμμές ηλεκτρισμού. Στοιχεία που συνδέονται με τη μετακίνηση, όπως οι ανελκυστήρες, διαθέτουν επίσης κόκκινο χρώμα. Η βιβλιοθήκη του Κέντρου φιλοξενείται στους τρεις πρώτους ορόφους του κτιρίου, ενώ το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης καταλαμβάνει τον τέταρτο και πέμπτο όροφο (<http://el.wikipedia.org>).

Κέντρο Πομπιντού

Εικόνα 2.5 <http://el.wikipedia.org>

Η επίσημη ιστοσελίδα του είναι σαφώς πιο λιτή από αυτήν του Λούβρου, μάλλον μιναλιστική. Εμφανίζονται αρκετές πληροφορίες σχετικά με επικείμενες εκθέσεις ενώ υπάρχει και επιλογή εκδηλώσεων για μικρά παιδιά. Δε λείπουν ούτε εδώ οι παραπομπές για τα άτομα ειδικών αναγκών ενώ θετική εικόνα προκαλεί και η διάδραση με τα κοινωνικά δίκτυα όπως το facebook και το twitter, δίνοντας έτσι ένα

νεανικότερο προφίλ και φέρνοντας πιο κοντά νεότερες ηλικίες που έχουν εύκολη πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Γ) Το δημοτικό Μουσείο Ορσέ (Musée d'Orsay), παλαιός σιδηροδρομικός σταθμός που ανακατασκευάστηκε το 1986 για να στεγάσει αντικείμενα γαλλικής τέχνης της χρονικής περιόδου 1848 - 1914, φιλοξενεί μία πλούσια συλλογή ιμπρεσιονιστικών έργων, καθώς και εξαιρετικά ενδιαφέρουσες προσωρινές εκθέσεις. Βρίσκεται στην αριστερή όχθη του ποταμού Σηκουάνα και κατά μήκος της ομώνυμης αποβάθρας. Το κτήριο έχει συνολικό μήκος 173 μ. και πλάτος 75 μ. Η συνολική επιφάνεια των αιθουσών του φθάνει τις 57.000 τ.μ., ενώ οι επιφάνειες των εκθεσιακών χώρων καταλαμβάνουν 16.900 τμ. περίπου, (κατανεμημένων σε 80 ξεχωριστές αίθουσες). 1.200 τ.μ καταλαμβάνουν το εστιατόριο και η καφετέρια, 570 τμ η αίθουσα διαλέξεων και 1.850 τ.μ περίπου οι αίθουσες των περιστασιακών εκθέσεων. Στο Μουσείο στεγάζονται εκθέματα γλυπτικής, ζωγραφικής, αντικειμένων έργων τέχνης (Objets d' Art), αρχιτεκτονικής, φωτογραφίας και γραφικών τεχνών (<http://el.wikipedia.org/>).

Μουσείο Ορσέ

Εικόνα 2.6 <http://el.wikipedia.org/>

Όπως και παραπάνω, η επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου βρίθει από πληροφορίες, τόσο σχετικές με παλαιότερες όσο και με μελλοντικές εκθέσεις. Τρόποι πρόσβασης, φωτογραφίες από όλους τους χώρους ενώ και εδώ εμφανίζεται η δυνατότητα προπληρωμής του εισιτηρίου εισόδου και οι ειδικές ρυθμίσεις για τα παιδιά, τα σχολεία και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Σαν συμπέρασμα, είναι φανερό ότι το Παρίσι διατηρεί στις μέρες μας τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού. Πέρα από το

πλήθος των μουσείων, τα οποία πρωτίστως ενδιαφέρουν την παρούσα μελέτη και καλύπτουν τόσο παλαιές εποχές όσο και νέες, υπάρχει μια πετυχημένη διαχείριση αυτών που συνίσταται σε διάφορα σημεία. Μερικά από αυτά είναι ο σεβασμός στις επιθυμίες και στην διαφορετικότητα του πελάτη-επισκέπτη, η ποικιλία συμπληρωματικών παροχών, η συνάφεια με σύγχρονα μέσα επικοινωνίας και η εκμηδένιση των αποστάσεων μέσω της διαδικτυακής επικοινωνίας.

2.2 ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΕΔΙΜΒΟΥΡΓΟΥ

Το Εδιμβούργο είναι η πρωτεύουσα της Σκωτίας από το 1437 και η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της. Η πόλη αποτέλεσε μεγάλο κέντρο την εποχή του Διαφωτισμού χάρη στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου. Στην απογραφή του 2001, το Εδιμβούργο είχε συνολικό πληθυσμό 440.000 κατοίκων κι έτσι είναι η έβδομη μεγαλύτερη πόλη στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η πόλη αποτελεί δημοφιλή τουριστικό προορισμό στην Ευρώπη κι έρχεται δεύτερη σε τουρίστες στο Ηνωμένο Βασίλειο, μετά το Λονδίνο (wikipedia.org).

Το Εδιμβούργο συχνά αποκαλείται "Αθήνα του Βορρά" για πολλούς λόγους. Μια πρώτη σύγκριση μεταξύ των δυο πόλεων φανέρωνε ότι είχαν την ίδια τοπογραφία, καθώς η Παλιά Πόλη του Εδιμβούργου αντιστοιχούσε με την Ακρόπολη στην Αθήνα. Κι οι δυο πόλεις βρίσκονταν σε πεδιάδα, που κατέληγε σε λιμάνι: ο Πειραιάς στην Αθήνα και το Λίθ στο Εδιμβούργο. Επίσης, όντας η πόλη του Εδιμβούργου κέντρο του Διαφωτισμού, με προσωπικότητες όπως ο Ντέιβιντ Χιουμ κι ο Άνταμ Σμιθ, πολλοί ήλπιζαν πως θα επηρέαζε πολιτισμικά το Λονδίνο με τον ίδιο τρόπο που η Αθήνα επηρέασε τη Ρώμη (wikipedia.org).

Εδιμβούργο

Εικόνα 2.7 wikipedia.org

Κοιτάζοντας τον αστικό ιστό, είναι φανερή η διάκριση της παλιάς πόλης με τη νέα, μια αντιστοιχία που μπορεί να γίνει και με την Αθήνα λόγω του ιστορικού της κέντρου. Η Παλαιά Πόλη έχει διατηρήσει τη μεσαιωνική της αρχιτεκτονική και πολλά κτίρια από την εποχή της Μεταρρύθμισης. Μεγάλα τετράγωνα ανάμεσα στους δρόμους αποτελούν λαϊκές αγορές ή περιφράζουν δημόσια κτίρια, όπως τα Δικαστήρια. Η Νέα Πόλη δημιουργήθηκε το 18^ο αιώνα, ως λύση για τον υπερπληθυσμό της Παλαιάς Πόλης. Το 1766, έγινε διαγωνισμός για την κατασκευή της Νέας Πόλης, η οποία δημιουργήθηκε με αυστηρό σχεδιασμό, όπως ταίριαζε και στο ορθολογιστικό πνεύμα που επικρατούσε τότε, στα χρόνια του Διαφωτισμού (wikipedia.org).

Η πόλη της Σκωτίας αποτελεί ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον παράδειγμα πολιτιστικής ανάπτυξης. Χωρίς να φτάνει το μέγεθος της Αθήνας και δίχως να διαθέτει σπάνιο ιστορικό υπόβαθρο (γεννήθηκε το Μεσαίωνα), έχει καταφέρει να βρίσκεται στο επίκεντρο του τουριστικού ενδιαφέροντος τα τελευταία χρόνια και ειδικά κατά τους καλοκαιρινούς μήνες όπου και κορυφώνεται το παγκόσμιο, ομώνυμο φεστιβάλ. Ήδη από τα μέσα της άνοιξης κάνουν την εμφάνισή τους τα πρώτα φεστιβάλ ενώ συνεχίζουν μέχρι τα μέσα του φθινοπώρου. Ουσιαστικά το Εδιμβούργο αποτελεί ένα τεράστιο θεματικό πάρκο φεστιβαλικών δραστηριοτήτων, με τεράστια ποικιλία που δε συναντά κανείς εύκολα. Ενδεικτικά πρέπει να αναφερθεί ότι το εναρκτήριο φεστιβάλ είναι το Επιστημονικό ενώ τον κύκλο των φεστιβάλ κλείνει αυτό της Αφήγησης. Από την άλλη υπάρχουν και ευρύτερα δημοφιλή φεστιβάλ που απαντώνται και στην Αθήνα, όπως το φεστιβάλ του Βιβλίου και του Κινηματογράφου (<http://www.edinburghfestivals.co.uk>). Το φεστιβάλ Βιβλίου οργανώνεται από τον Σύνδεσμο Εκδοτών Βιβλίου σε συνεργασία με τον Πολιτισμικό Οργανισμό του

Δήμου Αθηναίων, ενώ το φεστιβάλ Κινηματογράφου αποτελεί ξεκάθαρα ιδιωτική πρωτοβουλία.

Η περίπτωση του Εδιμβούργου αποτελεί ένα χαρακτηριστικό σύγχρονο παράδειγμα από όπου μπορούν να προκύψουν χρήσιμα συμπεράσματα για εφαρμογή παρόμοιων πρακτικών στον τομέα του πολιτισμού και σε άλλες πόλεις. Το σημαντικότερο ίσως στοιχείο που καθιστά το Εδιμβούργο σε πόλη μεγάλου ενδιαφέροντος είναι ο επιτυχής κατά τα φαινόμενα συνδυασμός και ανάδειξη πλήθους μοντέρνων στοιχείων. Ένας τέτοιος συνδυασμός θα μπορούσε να είναι υπό προϋποθέσεις επιτυχής στην Αθήνα, με κάποιες διαφοροποιήσεις οι οποίες θα αναδείκνυαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πόλης καθώς και τα ήθη και έθιμα των πολιτών. Σίγουρα ένα Φεστιβάλ Αφήγησης όπως αυτό της σκωτσέζικης πόλης δεν θα είχε συνάφεια με τον τρόπο ζωής ενός μέσου Αθηναίου, επομένως και λιγότες πιθανότητες επιτυχίας. Εστιάζοντας στα μοντέρνα στοιχεία του Φεστιβάλ του Εδιμβούργου δε σημαίνει ότι ο παραδοσιακού τύπου τουρισμός του υστερεί, όπως για παράδειγμα τα μουσεία και τα κάστρα της πόλης. Είναι όμως θέμα επιλογής του γράφοντα να εκτιμήσει τα νεωτερικά στοιχεία της σκωτσέζικης πόλης και όχι τα παραδοσιακά, τα οποία άλλωστε παρουσιάστηκαν παραπάνω με το παράδειγμα του Παρισιού. Στόχος επομένως της ενότητας αυτής είναι να γίνει μια λεπτομερής αναφορά στο πολιτιστικό γίγνεσθαι του Εδιμβούργου αναφορικά με τα μοντέρνα στοιχεία που μπορεί να υιοθετήσει ένας σύγχρονος πολιτιστικός σχεδιασμός της Αθήνας.

- Διεθνές Φεστιβάλ Εδιμβούργου. Είναι το μακροβιότερο Φεστιβάλ της πόλης, μια και ξεκίνησε το 1947. Διοργανώνεται από τον Αύγουστο μέχρι τον Σεπτέμβρη. Στο πρόγραμμά του περιλαμβάνει θεατρικές παραγωγές, μουσικές παραστάσεις, οπτικοακουστικές τέχνες, όπερα και χορούς. Καθ όλη τη διάρκεια του Φεστιβάλ διοργανώνονται συζητήσεις και πρακτικά εργαστήρια φιλοξενώντας γνωστούς συνθέτες, μαέστρους και ορχήστρες (<http://2011.eif.co.uk/diary>). Σε 13 χώρους και αίθουσες λαμβάνουν χώρα πάνω από 70 δραστηριότητες, όπως φωτογραφία, όπερα και θέατρο, προσελκύοντας ενδιαφέρον από πολλούς επισκέπτες με ποικίλα ενδιαφέροντα και υπόβαθρα.

Εδιμβούργο

Εικόνα 2.8 <http://trelameni-puxida.blogspot.com/>

Υπαίθριο θέατρο

Εικόνα 2.9 <http://www.edinburghfestivals.co.uk>

Υπαίθρια Γιορτή

Εικόνα 2.10 <http://www.edinburghfestivals.co.uk>

Φεστιβάλ Εδιμβούργου 2011

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ	ΦΕΣΤΙΒΑΛ
30 Μαρτίου – 15 Απριλίου	Επιστήμης
7- 14 Μαΐου	Παιδικού Θεάτρου
20 Ιουνίου – 1 Ιουλίου	Κινηματογράφου
20 Ιουλίου – 30 Ιουλίου	Τζαζ & Μπλουζ
2 Αυγούστου – 2 Σεπτεμβρίου	Τεχνών
3 – 25 Αυγούστου	Στρατιωτικού Τατουάζ
3 – 27 Αυγούστου	Μουσικής
10 Αυγούστου – 2 Σεπτεμβρίου	Διεθνές
11 – 27 Αυγούστου	Βιβλίου
31 Αυγούστου – 2 Σεπτεμβρίου	Πολυεθνικής μουσικής
21- 30 Οκτωβρίου	Αφήγησης
30 Δεκεμβρίου – 2 Ιανουαρίου	Ρεβεγιόν

Πίνακας 2.3: Ιδία επεξεργασία.

Οι ιστοσελίδες των Φεστιβάλ του Εδιμβούργου είναι απόλυτα οργανωμένες. Απ την πρώτη στιγμή είναι εμφανές το άνοιγμα τους προς όλη την παγκόσμια κοινότητα, μια και στο πρόγραμμα του Φεστιβάλ υπάρχουν πλήθος δραστηριοτήτων με

καταγωγή την άπω Ανατολή. Είναι ενδεικτικό πως οι ιστοσελίδες τους διατίθενται και στα γαπωνέζικα αλλά και στα κινέζικα, δράττοντας τον παλμό του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου status quo. Πολύ θετική εντύπωση προκαλούν οι πολλαπλές δυνατότητες παρακολούθησης βίντεο από παρελθοντικές δραστηριότητες. Ένα θετικό στοιχείο επίσης είναι οι παραπομπές σε ξενοδοχειακά καταλύματα μέσω συγκεκριμένου δικτύου ξενοδοχείων καθώς και τρόπους μεταφοράς εντός της πόλης. Φυσικά δε λείπουν οι δυνατότητες κράτησης εισιτηρίων για όλα τα δρώμενα αλλά και οι άλλες ευκαιρίες περιήγησης σε φυσικούς και ανθρωπογενείς χώρους στο Εδιμβούργο αλλά και στην υπόλοιπη Σκωτία. Τέλος υπάρχει ειδική σελίδα όπου μπορεί κάποιος να χορηγήσει το φεστιβάλ, ενώ και εδώ δε λείπει η σύνδεση με τα κοινωνικά δίκτυα του κυβερνοχώρου.

Το εναλλακτικό μοντέλο πολιτιστικού τουρισμού του Εδιμβούργου σίγουρα συνιστά πρόκληση. Παράτολμα ή εξεζητημένα εγχειρήματα όπως τα τατουάζ, στο ευρύτερο πλαίσιο του Διεθνούς Φεστιβάλ, γνωρίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν συνδυάζονται με μουσικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Απ τη στιγμή που η πολεοδομική υποδομή του Εδιμβούργου δεν βάζει ψηλά τον πήχη, μια και 13 αίθουσες-πολυώροι χρησιμοποιούνται για 70 περίπου εκδηλώσεις σε διάστημα 9 μηνών, κάποιες καινοτόμες ιδέες ίσως να βρουν εφαρμογή και στους αθηναϊκούς χώρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Στο εξωτερικό η διάσταση της πολιτιστικής ανάπτυξης ευδοκμεί εδώ και μερικές δεκαετίες. Τα προγράμματα που έχουν καταρτισθεί, τόσο από παγκόσμιους οργανισμούς, όσο και από ευρωπαϊκούς αποτέλεσαν προϊόντα μακρόχρονων συζητήσεων και αλληπάλληλων επαφών μεταξύ των χωρών-μελών. Σύμφωνα με την Κόνσολα (1995), αιτία της δημιουργίας ενός συστήματος θεσμών και παρεμβάσεων υπέρ της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών είναι η αποδοχή του αξιώματος ότι τα παραπάνω αποτελούν συστατικά τόσο του πολιτισμού αλλά ταυτόχρονα και ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Στην Ελλάδα η κατάσταση είναι διαφορετική, μια και ο πολιτισμός τελευταία μόνο αποτελεί ανεξάρτητο τομέα για τον οποίο γίνεται προσπάθεια χάραξης πολιτικής. Σε αυτό ίσως να επιτέλεσε ρόλο η διεθνής στάση απέναντι στα πολιτιστικά δρώμενα, που με τη σειρά της αύξησε το ενδιαφέρον στη χώρα μας. Το Υπουργείο Πολιτισμού ιδρύθηκε το 1970 με κύριο στόχο όμως να εξασφαλίσει ένα οργανωτικό πλαίσιο για την Αρχαιολογική Υπηρεσία ενώ βαθμιαία μόνο ανέλαβε και άλλες αρμοδιότητες (Δέφνερ, 2000). Παρακάτω θα εξεταστούν οι κινήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τη δράση της ως προς τη θέσπιση θεσμικού πλαισίου αλλά και πολιτιστικών προγραμμάτων.

3.1 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Η πολιτιστική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάει πίσω στον χρόνο. Αν και ο πολιτισμός δεν θεωρήθηκε ποτέ τομέας αιχμής, εντούτοις τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει αυξανόμενο ενδιαφέρον. Η πορεία αυτή διαφαίνεται από τη σταδιακή ενσωμάτωση διατάξεων σχετικά με τις πολιτιστικές δραστηριότητες, αρχικά με μη υποχρεωτικές κατευθύνσεις (δεκαετία του '80) και στη συνέχεια με τη θέσπιση ειδικών κοινοτικών προγραμμάτων. Ο πολιτισμός εισήλθε πλήρως στο πεδίο δράσης

της Κοινότητας με τη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, η οποία άνοιξε μια νέα φάση στη διαδικασία της στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης (Μούσης, 2001).

Οι δραστηριότητες της Ένωσης στον πολιτιστικό τομέα είναι σχετικά πρόσφατες. Επιδιώκουν ιδίως δύο στόχους: τη διάσωση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και την ενίσχυση των εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα, οι οποίοι χρειάζονται κυρίως περισσότερη κοινωνική προστασία. Παρόλο που η Συνθήκη της Ρώμης (1957) είχε αφήσει τις πολιτιστικές δραστηριότητες εκτός του κοινοτικού πλαισίου, ορισμένα πολιτιστικά μέτρα λήφθηκαν στη δεκαετία του '80 με μη υποχρεωτικά ψηφίσματα του Συμβουλίου, όπως ιδίως: για την καλύτερη διανομή των κινηματογραφικών έργων και την ενθάρρυνση της προβολής ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών προγραμμάτων, για την ετήσια ανακήρυξη μιας ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας, για τους ειδικούς όρους εισόδου των νέων στα μουσεία και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και τη δημιουργία διεθνικών πολιτιστικών διαδρομών. Ήδη έχει καθοριστεί ο τρόπος ορισμού των ευρωπαϊκών πολιτιστικών πόλεων για την περίοδο 2005-2019 (Μούσης, 2001).

Εδώ θα πρέπει να αναφερθούμε με σαφήνεια στην έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η εμφάνισή της στη Σύμβαση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιλαμβάνει μνημεία (έργα αρχιτεκτονικής, μνημειακής γλυπτικής και ζωγραφικής, κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπήλαια, κ.ά.), οικοδομικά συγκροτήματα και χώρους (ανθρώπινα έργα ή δημιουργήματα από κοινού της φύσης και του ανθρώπου). Ο όρος πολιτιστική κληρονομιά δεν περιλαμβάνει την άυλη κληρονομιά, δηλαδή τη γλώσσα, τις παραδόσεις, τα συστήματα αξιών, τα ήθη και έθιμα, τη μουσική, το χορό κτλ. (Κόνσολα, 1995).

Το άρθρο 151 δηλώνει ότι η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Η δράση της αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό είναι αναγκαίο, υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους εξής τομείς: βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου και του οπτικοακουστικού τομέα. Για την επίτευξη αυτών των σκοπών προβλέπονται τέσσερα μέσα: η συνεργασία

μεταξύ των κρατών μελών, η λήψη υπόψη των πολιτιστικών πτυχών στα πλαίσια των άλλων κοινοτικών πολιτικών, η συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους στον πολιτιστικό τομέα διεθνείς οργανισμούς, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, ειδικά μέτρα που αποσκοπούν στη στήριξη των δράσεων των κρατών μελών και συστάσεις που υιοθετούνται ομόφωνα από το Συμβούλιο (Κόνσολα, 1995).

Η Κοινότητα θα πρέπει να συνδυάσει τους στόχους που συνδέονται με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς με τους στόχους που αφορούν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών μελών. Πράγματι ένας κανονισμός του Συμβουλίου εξαρτά την εξαγωγή από το τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας ορισμένων πολιτιστικών αγαθών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία από την επίδειξη άδειας εξαγωγής, που εκδίδεται από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται νόμιμα το αγαθό και ισχύει στο σύνολο της Κοινότητας. Εξάλλου, μια οδηγία προβλέπει την επιστροφή των πολιτιστικών έργων, τα οποία έχουν φυγαδευτεί παράνομα από το έδαφος ενός κράτους μέλους μετά την 1^η Ιανουαρίου 1993. Θεσπίζει μεταξύ άλλων μια νομική διαδικασία για την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν εξέλθει παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών (Κόνσολα, 1995).

3.2 ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Τα κοινοτικά προγράμματα που αφορούν τον πολιτισμό θεσπίστηκαν τα τελευταία 30 χρόνια από την Κοινότητα. Καθένα από αυτά έχει διαφορετικό αντικείμενο και δεν υπάρχει συνέργια μεταξύ τους. Η Επιτροπή έχει και άλλες μόνιμες πολιτιστικές δράσεις: ενθαρρύνει το συντονισμό των ιδρυμάτων για την προώθηση της τέχνης και του πολιτισμού (χορηγίες), καθώς υπάρχουν και οι χρηματοδοτήσεις των υποτροφιών κατάρτισης, όπως και πολιτιστικά και καλλιτεχνικά σχέδια στα κράτη μέλη. Κάθε χρόνο γίνονται επιδοτήσεις σε σχέδια

διατήρησης και προώθησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως ο Παρθενώνας της Αθήνας (Μούσης 2001).

Από το 1989, η Κοινότητα προωθεί το βιβλίο και την ανάγνωση. Προτεραιότητα δίνεται στη μετάφραση έργων γραμμένων σε λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες της Κοινότητας, όπως τα ελληνικά. Το πρόγραμμα **Ariane** για την ενίσχυση του βιβλίου και της ανάγνωσης στοχεύει στη βελτίωση της γνώσης και στη διάδοση της λογοτεχνικής δημιουργίας και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, μέσω της ενθάρρυνσης της λογοτεχνικής μετάφρασης, της συνεργασίας, της επιμόρφωσης και των ανταλλαγών μεταξύ των επαγγελματιών του βιβλίου και της λογοτεχνίας. Η Επιτροπή απονέμει επίσης ετησίως ευρωπαϊκό λογοτεχνικό βραβείο καθώς και βραβείο μετάφρασης, τα βραβεία «Αριστείον».

Το πρόγραμμα **Raphael** αποσκοπεί στη συντήρηση, διαφύλαξη και αξιοποίηση της ευρωπαϊκής κινητής και ακίνητης πολιτιστικής κληρονομιάς, της αρχαιολογικής και υποβρύχιας κληρονομιάς, των χώρων και τοπίων, μέσω της διεθνούς συνεργασίας υπό τη μορφή ανταλλαγών εμπειριών και της ανάπτυξης των απαραίτητων τεχνικών. Μεταξύ των πρωτοβουλιών που ενισχύει το Raphael περιλαμβάνονται τα δίκτυα συνεργασίας μεταξύ ευρωπαϊκών μουσείων, η κατάρτιση και κινητικότητα των επαγγελματιών στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η συντήρηση διακοσμημένων προσώψεων στην Ευρώπη (Μούσης, 2001).

Μέσω του προγράμματος «**Καλειδοσκόπιο 2000**», η Κοινότητα επιδιώκει την ενθάρρυνση της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής δημιουργίας, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και την ανάπτυξη των πολιτιστικών ανταλλαγών και πολιτιστικών δικτύων ευρωπαϊκής διάστασης σε όλους τους καλλιτεχνικούς τομείς. Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ορισμένες συμβολικές ενέργειες, από τις οποίες οι γνωστότερες είναι η Ορχήστρα Νέων και η Ορχήστρα Μπαρόκ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της πολιτιστικής συνεργασίας, η Επιτροπή πρότεινε ένα πενταετές πρόγραμμα (2000-2004), το οποίο βασίστηκε σε ένα ενιαίο μέσο χρηματοδότησης και προγραμματισμού και το οποίο αντικατέστησε τα τρία προηγούμενα κοινοτικά προγράμματα στο πεδίο του πολιτισμού (το Ariane, το Raphael και το Καλειδοσκόπιο). Το πρόγραμμα ήταν το «**Πολιτισμός 2000**», ένα από τα 24 Προγράμματα του ΚΠΣ (Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης) για την Ελλάδα με στόχο:

- στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς
- στην ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύονται επίσης στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, μια οδηγία του 1993 εναρμονίζει τη διάρκεια της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας στα 70 έτη από το θάνατο του δημιουργού για τα λογοτεχνικά, καλλιτεχνικά, κινηματογραφικά ή οπτικοακουστικά έργα. Η ίδια οδηγία εναρμονίζει τη διάρκεια προστασίας των κυριότερων συγγενικών δικαιωμάτων (των καλλιτεχνών – ερμηνευτών ή εκτελεστών, των παραγωγών ταινιών και των ραδιοτηλεοπτικών επιχειρήσεων) στα 50 έτη. Μια άλλη οδηγία εξασφαλίζει τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων τόσο σε χαρτί όσο και σε ηλεκτρονική μορφή, έτσι ώστε να προστατεύονται οι επενδύσεις που έχουν γίνει για τη δημιουργία από τους κατασκευαστές (Μούσης, 2001).

Προγράμματα και δράσεις ΕΕ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΔΡΑΣΗ
Argane	Ενίσχυση βιβλίου και ανάγνωσης
Raphael	Συντήρηση διατήρηση και αξιοποίηση πολιτιστικής κληρονομιάς
Καλειδοσκόπιο 2000	Ενθάρρυνση πολιτιστικής δημιουργίας
Πολιτισμός 2000	Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς/σύγχρονου πολιτισμού

Πίνακας 3.1 Ιδία Επεξεργασία

3.3 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Ο ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) έχει ενεργή συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα εδώ και πολλές δεκαετίες. Μια από τις σημαντικότερες αποφάσεις που είχε πάρει ήταν η θέσπιση της δεκαετίας για την Πολιτιστική Ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο, καλύπτοντας τη χρονική περίοδο από το 1988-1997. Οι συνθήκες για ένα τέτοιο εγχείρημα είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται κάποια χρόνια πριν.

Πιο συγκεκριμένα, σκέψεις για την πρωτοβουλία που τελικά πήρε σάρκα και οστά στα τέλη της δεκαετίας του '80 υπήρχαν από το 1982 και στο Παγκόσμιο Συνέδριο για την Πολιτιστική Πολιτική στο Μεξικό. Η Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1986 ήρθε να σφραγίσει τις πρώτες αυτές πρωτοβουλίες δίνοντας έναν επίσημο πλέον χαρακτήρα και συζητώντας, σε σοβαρή πλέον βάση, τη χάραξη πολιτιστικής πολιτικής. Οι κινήσεις αυτές δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν τυχαίες μια και η ανάπτυξη μέχρι τότε έδειχνε να περιορίζεται ποσοτικά σε μέγεθος, αν λάβουμε υπόψη μας την στασιμότητα στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας και την κάμψη στον βιομηχανικό κλάδο. Η νέα πνοή ήδη άρχισε να προκύπτει από τον τριτογενή τομέα, όπου ένα σημαντικό μέρος των υπηρεσιών αποτελεί η πτυχή του τουρισμού (Κόνσολα, 1995).

Οι Παγκόσμιοι Οργανισμοί είναι αυτοί που αναλαμβάνουν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Με τη σειρά τους χωρίζονται σε διακυβερνητικούς και μη. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται όσοι:

α) αναπτύσσουν δραστηριότητα σε διάφορα πεδία, μεταξύ των οποίων και αυτό της πολιτιστικής κληρονομιάς. (UNESCO, United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)

β) έχουν ως αποκλειστικό στόχο την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (ICCROM, International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property)

γ) Μικρό τμήμα δράσης τους αφορά την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Interpol).

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οργανισμοί σε εξειδικευμένους τομείς όπως τα μουσεία, τα αρχιτεκτονικά μνημεία (ICOMOS, International Council for Monuments and Sites) και άλλοι (Κόνσολα, 1995).

Το πρόγραμμα της UNESCO είχε δύο κύριους στόχους. Ο πρώτος ήταν να δοθεί η απαραίτητη έμφαση στον πολιτιστικό τομέα, ειδικά μάλιστα σε σχέση με την ανάπτυξη εν γένει. Ο δεύτερος είναι η τόνωση του ενδιαφέροντος των πολιτών για δημιουργία και συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα συνολικά. Οι στόχοι αυτοί μετουσιώθηκαν στη συνέχεια και στο Πρόγραμμα Δράσης της UNESCO στο 23^ο Γενικό Συνέδριο, στο οποίο δρομολογήθηκαν δύο κινήσεις:

- Αναγνώριση της πολιτιστικής διάστασης της ανάπτυξης
- Αναγνώριση και βελτίωση των διαφορετικών πολιτιστικών δομών

Πρέπει να αναφερθεί πως δεν διατυπώθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις μεταξύ κρατών, μια και κάτι τέτοιο δεν κρίθηκε σκόπιμο να είναι δεσμευτικό αλλά οποιαδήποτε κίνηση ή και πρόγραμμα συνεργασίας θα μπορούσε να προκύψει στην πορεία και με το πέρασμα του χρόνου. (UNESCO, 1987)

UNESCO

Εικόνα 3.1: www.Wikipedia.org

Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Θέσεων ICOMOS αποτελεί τον δεύτερο σημαντικό πυλώνα στην προσπάθεια διατήρησης των πολιτιστικών μνημείων. Μετά το συνέδριο για την αποκατάσταση ιστορικών κτιρίων που έγινε στην Αθήνα το 1931,

του οποίου τα συμπεράσματα εκδόθηκαν ανώνυμα στο Παρίσι το 1941, φάνηκε πως τα πρώτα βήματα προς την παγκόσμια κληρονομιά είχαν γίνει. Αφού το 1^ο Συνέδριο Ειδικών και Αρχιτεκτόνων των Ιστορικών Κτιρίων στο Παρίσι το 1957 προώθησε τις χώρες που δεν είχαν ακόμη κεντρική υπηρεσία διαχείρισης πολιτιστικών κτιρίων να εισέλθουν υπό την αιγίδα της UNESCO, στο 2^ο Συνέδριο στη Βενετία το 1964 ήρθαν οι νέες εξελίξεις. Σύμφωνα με αυτές και ενώ στοιχειοθετήθηκαν σε 13 αναλύσεις, δημιουργήθηκε το ICOMOS (<http://www.international.icomos.org>).

ICOMOS

Εικόνα 3.2 <http://www.international.icomos.org>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο πολιτιστικός σχεδιασμός μέχρι τη δεκαετία του 70 όταν και ιδρύεται το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠΠΟ) θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ελλιπής. Πέρα από κάποια διεθνή συνέδρια, όπως αυτό του 1934 με την παρουσία του Λε Κορμπυζιέ στην Αθήνα, οι συγκεκριμένες δράσεις προς όφελος των πολιτιστικών μνημείων ήταν απούσες. Οι πρώτες ουσιαστικά προσπάθειες ξεκίνησαν με τη συμμετοχή του Παλαιού Φαλήρου στο Πρόγραμμα των 21 Πόλεων του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πολιτιστική ανάπτυξη και συνεργασία και συνεχίστηκαν με την ανάδειξη της Αθήνας ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 1985. Η συνέχεια ήταν Τηρουμένων των μεγεθών, η δεύτερη προσπάθεια μπορεί να θεωρηθεί πως στέφθηκε με μεγαλύτερη επιτυχία παρά το γεγονός πως, όπως φαίνεται, αποτέλεσε προσωπική πρωτοβουλία κάποιων προσώπων.

Πρέπει να φτάσουμε στα τέλη της δεκαετίας του 90 για την πλέον οργανωμένη εγχώρια προσπάθεια στα πλαίσια του πολιτιστικού σχεδιασμού, η οποία δεν είναι άλλη από την Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας (ΕΑΧΑ). Με την έλευση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα συνεχίστηκε και η παράδοση της τέλεσης της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, ένα σύνολο δηλαδή ποικίλων δραστηριοτήτων με πολιτιστική χροιά που εκτείνονται τόσο πριν όσο και μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων. Εξαιρώντας την ΕΑΧΑ, στην παρούσα ενότητα θα διερευνηθούν οι προθέσεις και τα αποτελέσματα των τριών πρωτοβουλιών που αναφέρθηκαν παραπάνω.

4.1. Η ΑΘΗΝΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ 1985

Το πρόγραμμα αυτό κάλυψε όλους σχεδόν τους χώρους της καλλιτεχνικής έκφρασης, κινητοποίησε έναν εντυπωσιακό αριθμό Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών και απορρόφησε το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής και της δυναμικότητας του

ΥΠΠΟ κατά το 1985. Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού, εκτός από την εναρκτήρια τελετή και σχετικές εκδηλώσεις και φιλοξενίες, περιελήφθησαν :

- Τριάντα μία εκθέσεις: Ζωγραφικής, γλυπτικής, ιστορικές, πολεοδομικές, αρχιτεκτονικές κτλ. με εκθέματα από ελληνικά και ξένα μουσεία, αρχεία και συλλογές, μερικές από τις οποίες μετακινήθηκαν διαδοχικά σε Δήμους της Περιφέρειας Πρωτεύουσας και στην επαρχία.
- Δεκατρία Συνέδρια: Επιστημονικά, φιλοσοφικά κτλ. με συμμετοχή Ελλήνων και ξένων επιστημόνων, με την κινητοποίηση για την οργάνωσή τους δεκάδων επιστημόνων και ενεργό συμμετοχή ως συνέδρων – εισηγητών εκατοντάδων Ελλήνων και ξένων.
- Θεατρικές 6 παραστάσεις από 22 ξένους και 34 ελληνικούς θιάσους.
- Μουσικές εκδηλώσεις από 23 ξένα και 69 ελληνικά συγκροτήματα
- Χορευτικές παραστάσεις από 7 ξένα και 9 ελληνικά συγκροτήματα
- Επιδοτήθηκαν 15 Δήμοι της περιοχής Πρωτεύουσας για παράλληλες εκδηλώσεις, με το συνολικό ποσό της τάξης των 45,5 εκατ. δρχ. (ΚΕΠΕ, 1992)

Στο πρόγραμμα πήραν μέρος 7 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στέλνοντας μερικά από τα διασημότερα συγκροτήματά τους να τις αντιπροσωπεύσουν στη διοργάνωση και καταβάλλοντας σημαντικές δαπάνες για τη συμμετοχή αυτή. Ακόμα 6 ευρωπαϊκές χώρες, οι ΗΠΑ, η Σοβιετική Ένωση, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Ιαπωνία, οι Ινδίες και πολλές αφρικανικές χώρες συμμετείχαν με σημαντικές εκδηλώσεις και προγράμματα.

Για το πρόγραμμα αυτό διατέθηκαν στο ΥΠΠΟ 730 εκατ. δρχ. επιπλέον από τον συγκεκριμένο από το Υπουργείο Οικονομικών Προϋπολογισμό του Υπουργείου για το 1985. Μέχρι το 1985 οι οικονομικοί πόροι που διατέθηκαν για την ενίσχυση των Πολιτιστικών Σωματείων θεωρούνταν πως ήταν ικανοποιητικοί. Το σύνολο των πιστώσεων για την τετραετία 1983-1986 ανήλθε στα 565 εκατ. δρχ. περίπου. Αυτά κατανεμήθηκαν κυρίως στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας και Λοιπής Στερεάς Ελλάδας, που απορρόφησε το 68,6% του συνολικού ποσού. Η χρηματοδότηση πολιτιστικών

εκδηλώσεων από το ΥΠΠΟ ήταν το 1983 423.000.700 δρχ., το 1984 669.500.000 δρχ., το 1985 907.650.000 δρχ. και το 1986 796.000.000 δρχ. (ΚΕΠΕ, 1992).

Είναι φανερό πως οι απαιτήσεις της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για το 1985 επιβαρύνουν παραπάνω το ΥΠΠΟ. Από την άλλη, σημαντικό ήταν το όφελος σε υποδομή καθώς και σε εξοπλισμό, γιατί το υλικό που χρειάστηκε για το συγκεκριμένο πρόγραμμα τελικά παρέμεινε στο Υπουργείο, στις Υπηρεσίες του και στους Δήμους που συμμετείχαν. Ενδεικτικά αναφέρονται τα έργα ανακαίνισης και εκσυγχρονισμού 5 αιθουσών του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, το Ιλίου Μέλαθρον, ο εκθεσιακός χώρος 3000 τμ. του ΟΑΠ, τα θέατρα της Ρωμαϊκής Αγοράς, Πέτρας στην Πετρούπολη, Άλσους Νέας Σμύρνης, Ανατολικών Δήμων και το Πλωτό Θέατρο Γλυφάδας. Επίσης αξίζει να σημειωθούν η χαρτογράφηση των έργων υποδομής ολόκληρου του λεκανοπεδίου καθώς και των πόρων που αφορούν τον πολιτιστικό τομέα, η έκδοση καταλόγων για όλες τις εκθέσεις και τις σημαντικές εκδηλώσεις και η συσσώρευση ειδικού εξοπλισμού, που στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν για τις ανάγκες του ΥΠΠΟ και των ΟΤΑ. (ΚΕΠΕ, 1992)

Σίγουρα ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ήρθε σε μια μάλλον στεία και όχι προετοιμασμένη για διεθνείς πολιτιστικές εκδηλώσεις Αθήνα, με αποτέλεσμα ο αντίκτυπος στο κοινό να μην είναι έντονος. Αυτό όμως εξισορροπείται από την πριμοδότηση με πλήθος νέων πολιτιστικών χώρων καθώς και με επέκταση των παλαιότερων. Τα επόμενα βήματα πάντως για την Ελλάδα στον συγκεκριμένο θεσμό είχαν πολύ καλύτερη ανταπόκριση, με τα παραδείγματα της Θεσσαλονίκης το 1997 και της Πάτρας το 2006.

4.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ 21 ΠΟΛΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Το Πρόγραμμα των 21 πόλεων τέθηκε σε εφαρμογή το 1978 και έληξε το 1982. Η ελληνική συμμετοχή περιορίστηκε στο δήμο του Παλαιού Φαλήρου. Στο πρόγραμμα αυτό έλαβαν ουσιαστικά μέρος όσοι ασχολήθηκαν με την προετοιμασία, την καθοδήγηση την ενημέρωση και την αξιολόγηση αυτού, όπως επίσης και με τις

τοπικές κινήσεις στα τέσσερα χρόνια δράσης του προγράμματος. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από το χρονικό αυτό διάστημα δείχνει ότι εκείνο το διάστημα υπήρξε μια γενικότερη ανησυχία για το τι συμβαίνει σε άλλες χώρες, με κυριότερη αυτή της ανταλλαγής τρόπων και μεθόδων πολιτιστικής ανάπτυξης σε επίπεδο δήμου, κάτι που αποτέλεσε το σημαντικότερο θέμα μεταξύ των συμμετεχόντων. Χρειάζεται όμως ιδιαίτερη προσοχή μια και τα συμπεράσματα από το πρόγραμμα δεν θα έπρεπε να στηρίζονται στον πολιτιστικό τομέα εν γένει μια και κάθε πόλη που συμμετείχε κάλυψε συγκεκριμένες πτυχές της πολιτιστικής ανάπτυξης (Eskola και Hammerton, 1983).

Οι κατακτήσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με την πολιτιστική συνεργασία ήταν αρκετές, μπορούν μάλιστα ως ένα βαθμό να αποτελέσουν πεδίο έμπνευσης για τα κράτη. Οι ιδέες που τέθηκαν επί τάπητος για την ανάπτυξη στον τομέα του πολιτισμού προέρχονται από την τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη που υφίσταται στην Ευρώπη, είχαν επομένως συνάφεια με τις τότε εξελίξεις. Ο πολιτισμός φτάνει στο σημείο να θεωρείται ως μια ανθρώπινη ισχύ της σύγχρονης κοινωνίας, με μοντέρνο προφίλ και συμβατότητα με την οικονομική πρόοδο. Από τα συμπεράσματα επομένως του Συνεδρίου σε επίπεδο πολιτικής προέκυψαν τα εξής:

- Απόλυτη προτεραιότητα στην προώθηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης διαφοροποίησης των τοπικών πολιτιστικών προϊόντων, βασισμένη σε ένα αποκεντρωμένο σύστημα διοίκησης
- Προτίμηση στις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές ομάδες του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος, έμφαση επίσης σε ερασιτεχνικές προσπάθειες.
- Ενθάρρυνση των πολιτιστικών συλλόγων και της συμμετοχής του πολίτη σε τοπικά και περιφερειακά θέματα
- Ενσωμάτωση της πολιτιστικής πολιτικής των δήμων σε ένα ευρύτερο, περιφερειακό πλαίσιο.

Το ερώτημα ωστόσο που παραμένει είναι αυτό της εμπλοκής του κράτους σε σχέση με τον ιδιωτικό τομέα αλλά και την τοπική πρωτοβουλία. Ο κυβερνητικός μηχανισμός πρέπει άραγε να ασχολείται με τις πολιτιστικές υποδομές και την οικονομική υποστήριξη αφήνοντας τις πολιτιστικές δραστηριότητες να ανθήσουν ελεύθερα ή θα πρέπει να υποστηρίζει κάποιες από αυτές μέσω πολιτικών διατάξεων;

Το ερώτημα αυτό είναι μάλλον δύσκολο να απαντηθεί μια και η απάντηση του δεν είναι προφανής και κάθε περίπτωση είναι ξεχωριστή.

Το Παλιό Φάληρο αποτελεί ένα σχέδιο που είχε πολιτικό χαρακτήρα μια και προσπάθησε να επανεξετάσει τις πολιτικές και διοικητικές δομές με αφορμή τα πολιτιστικά τεκταινόμενα. Η πρόοδος στα θέματα αυτά, τόσο για το Π. Φάληρο όσο και για τις άλλες πόλεις του προγράμματος ήταν μικρή. Επίσης προσπάθησε να ανανεώσει τις παλιές πολιτιστικές δομές αλλά και να φέρει καινούριες, κάτι που όμως δεν ολοκληρώθηκε και για την ακρίβεια μάλιστα τα περισσότερα από τα σχέδια αυτά έμειναν στα σχέδια.

4.2.1 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ Π. ΦΑΛΗΡΟ

Το Π. Φάληρο την εποχή εκείνη, με πληθυσμό περίπου 55.000 κατοίκων (απογραφή 1981), αποτελούσε προαστιακή περιοχή με απόσταση 7 χιλιομέτρων από την Αθήνα και 6 χιλιομέτρων από το λιμάνι του Πειραιά. Η γειτνίασή του με το παλιό αεροδρόμιο το καθιστούσε ιδιαίτερα δύσκολο σε προσπέλαση λόγω του αυξημένου κυκλοφοριακού φόρτου. Η τουριστική ανάπτυξη ωστόσο δεν ήταν αμελητέα, μια και υπάρχουν ξενοδοχεία που φιλοξενούν τους επισκέπτες των κοντινών παραλιών. Η εξάρτησή του, ειδικά σε τομείς όπως η εργασία από την Αθήνα είναι μεγάλη ενώ σημαντική είναι και η απουσία πολιτιστικών υποδομών, με χαρακτηριστική την έλλειψη θεάτρων και κινηματογράφων. Η πληθυσμιακή του αύξηση συντελέστηκε την περίοδο 1960-80, παράλληλα δηλαδή με τις πολεοδομικές παρεμβάσεις που επέτρεψαν την μεγάλη ανοικοδόμηση, όπως η αύξηση του Σ.Δ. Ο χαρακτήρας της πόλης, η οποία αρχικά ήταν προαστιακή με αρκετό πράσινο και κήπους άλλαξε με την εμφάνιση των πολυκατοικιών. Πάρκα επίσης δεν υπήρχαν παρά μόνο ένα τεχνητό παραθαλάσσιο με κάποιες συνοδευτικές δραστηριότητες (www.wikipedia.org)

Αναφορικά με το πολιτιστικό παρελθόν του δήμου, αυτό ουσιαστικά μέχρι τη στιγμή της συμμετοχής στο Συμβούλιο ήταν ανύπαρκτο, με κανένα γραπτό πρόγραμμα και χωρίς τμήμα που διαχειρίζεται πολιτιστικά θέματα. Οι όποιες πρωτοβουλίες γίνονταν ad hoc, χωρίς συγκεκριμένο πλάνο δράσης, όποτε αυτές προέκυπταν. Στο ενοικιαζόμενο πολιτιστικό κέντρο του Δήμου φιλοξενούνταν όλων των ειδών οι δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να υπάρχει κορεσμός του χώρου. Η ανυπαρξία επομένως των πολιτιστικών δραστηριοτήτων οδηγεί στον στόχο της

δημοκρατικοποίησης του πολιτισμού (democratisation of culture) παρά στην πολιτιστική δημοκρατία (cultural democracy) (Eskola και Hammerton, 1983).

4.2.2 Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η συμμετοχή του Π. Φαλήρου στο Πρόγραμμα υπήρξε ετεροχρονισμένη και οφείλεται αποκλειστικά σχεδόν στο δήμαρχο του, τον κ. Καψάνη, που πληροφορήθηκε την απουσία ελληνικής πόλης στο Συμβούλιο των Περιφερειών. Η πρωτοβουλία του στηρίχθηκε στην πεποίθηση πως «ποικιλία πρωτοβουλιών είναι απαραίτητη ώστε να τονωθεί το πολιτιστικό ενδιαφέρον σε ένα διαρκώς επεκτεινόμενο προάστιο με ανεπαρκείς πολιτιστικές δραστηριότητες». Τα στοιχεία άλλωστε της εποχής αυτό δείχνουν, μια και το ενοικιαζόμενο παραθαλάσσιο οίκημα που αποτελούσε το πολιτιστικό κέντρο ήταν μικρό για τις ανάγκες και πέρα από έναν διαγωνισμό γλυπτικής δεν υπήρχαν άλλες αξιόλογες δημοτικές πρωτοβουλίες (Council of Europe, 1983).

Η καθοδήγηση του προγράμματος έγινε από τον τότε δήμαρχο, ο οποίος μάλιστα υιοθέτησε αρκετές από τις ιδέες που προωθήθηκαν από άλλες πόλεις που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Οι στόχοι του Δήμου που αναφέρονται παρακάτω διανθίστηκαν από νέες ευκαιρίες και προοπτικές στην πορεία τέλεσής τους. Ο τοπικός τύπος στάθηκε ιδιαίτερα στις πρωτοβουλίες αυτές, όπως επίσης και ο δήμαρχος αν και η Πολιτιστική Επιτροπή που συστάθηκε δεν πέτυχε στο έργο της. Προκύπτει επομένως το συμπέρασμα πως, ακόμα και με τη θέληση ενός μόνο – ηγετικού- προσώπου, κάποιο έργο μπορεί να παραχθεί, τουλάχιστον σε επίπεδο δήμου (Council of Europe, 1983).

Η χρηματοδότηση του προγράμματος αποτέλεσε ένα ακανθώδες θέμα μια και οι περισσότερες από τις πρωτοβουλίες προήλθαν από έναν συνδυασμό δημόσιας χρηματοδότησης και δωρεών. Επίσης δεν έγινε κάποια σχετική έρευνα από ειδική ομάδα πριν την εφαρμογή του σχεδίου μια και δεν προβλέφθηκαν πόροι για κάτι τέτοιο. Απεναντίας η τοπική δράση χρησιμοποίησε άλλες ερευνητικές μεθόδους, όπως για παράδειγμα η προσπάθεια στην οποία συμμετείχαν φοιτητές αρχιτεκτονικής στην οποία έγιναν κάποιες μελέτες αναφορικά με τη θέση του πολιτιστικού κέντρου.

Επίσης μοιράστηκαν ερωτηματολόγια μέσω ταχυδρομείου σε χιλιάδες νοικοκυριά αναφορικά με πολιτιστικά θέματα, με μικρό όμως αριθμό απαντήσεων, κάτι που λήφθηκε υπόψη. Όταν το θέμα της αξιοποίησης της παραλίας ήρθε στο προσκήνιο υπήρξε δημόσια συζήτηση όπου οι πολίτες μπορούσαν να μιλήσουν με επαγγελματίες εκφράζοντας τις προτάσεις τους. Αν και δεν είχαν προβλεφθεί διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης, η τοπική πρακτική έδειξε ότι μπορεί να αποδειχθεί αρκούντως πετυχημένη, χάνοντας απλώς το ακαδημαϊκό της υπόβαθρο, κερδίζοντας όμως στην πράξη (Council of Europe, 1983).

Το τοπικό σχέδιο του δήμου αποτελούταν από τρεις στόχους:

1. Η δημιουργία ενός κέντρου πολλαπλών χρήσεων, που θα κτιζόταν παράλληλα με το νέο Δημαρχείο και θα αποτελούσε μέρος του. Θα περιελάμβανε έναν χώρο για θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, διαλέξεις, μουσικοχορευτικές παραστάσεις, βιβλιοθήκη και εκθέσεις.
2. Αξιοποίηση των δύο παραλιών που είχαν ιδιωτική χρήση και άνοιγαν για το κοινό μόνο συγκεκριμένες ώρες και έναντι αντιτίμου. Στο μέλλον αναμένεται οι παραλίες να είναι μονίμως ανοικτές για το κοινό, φιλοξενώντας παράλληλα χώρους όπως μπαρ, χώροι άθλησης και παιδικές χαρές. Επίσης θα μπορούσαν να φιλοξενηθούν υπαίθριες εκδηλώσεις, όπως θεατρικές παραστάσεις και διαλέξεις.
3. Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος –πλατείες, παιδότοποι κ.ά.- με τη συνεργασία πολιτών και ντόπιων καλλιτεχνών.

Υπήρχαν βέβαια και κινήσεις, πρωτοβουλίες που συνέβησαν στην πορεία. Η προσέγγιση του δήμου προς την κυβέρνηση επεδίωκε να δοθεί στον πρώτο μια περιοχή όπου θα μπορούσε να φιλοξενηθεί εκεί το πολιτιστικό κέντρο. Επίσης ο δήμος ξεκίνησε την ανακατασκευή της κεντρικής πλατείας (Council of Europe, 1983).

4.2.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πρόοδος στους 3 στόχους μπορεί να θεωρηθεί αξιοσημείωτη, όχι όμως ολοκληρωμένη. Στον πρώτο στόχο η περιοχή που δόθηκε τελικά στο δήμο είναι πολύ κοντά στην αντίστοιχη που προτάθηκε στο Πρόγραμμα. Επίσης οι παραλίες είναι διαθέσιμες πλέον για εντονότερη χρήση αλλά οι ιδέες για διαμόρφωση δεν σταματούν να εμφανίζονται. Η πιο μεγάλη και ορατή αλλαγή που συντελέστηκε είναι αυτή του σχεδιασμού και της συγκρότησης ενός κεντρικού, παραθαλάσσιου δημόσιου χώρου από εγχώριο καλλιτέχνη. Αυτή μάλιστα η αλλαγή διατηρείται μέχρι και σήμερα.

Συνολικά το παράδειγμα του Παλαιού Φαλήρου είναι εντυπωσιακό αν αναλογιστεί κανείς τη διάθεση τόσο των τοπικών φορέων και πολιτών όσο και του δημάρχου που με προσωπικές κινήσεις ανέλαβε σε μεγάλο βαθμό τη συμμετοχή στο Πρόγραμμα των 21 Πόλεων. Οι κινήσεις που έγιναν αξίζουν ευρύτερης αναγνώρισης, όχι τόσο για τον βαθμό ολοκλήρωσης τους όσο για τη διάθεση και συμμετοχή που υπήρξε σε αυτές. Ένα όμως μείον που πρέπει να αποφευχθεί στην πορεία είναι αυτό της συγκεντρωμένης παραγωγικής ισχύος σε λίγα μόνο άτομα, μια και η Επιτροπή δεν επέδειξε έργο και ουσιαστικά παραμερίστηκε. Επίσης απαραίτητο θεωρείται η καταγραφή κάποιων κινήσεων ώστε αυτές να αποτελέσουν οδηγό στις μελλοντικές κινήσεις στην πορεία της πολιτιστικής ανάπτυξης.

4.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ

Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα αποτελούσε έναν από τους συμπληρωματικούς οργανισμούς των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Το βάρος των Ολυμπιακών Αγώνων για τη διοργανώτρια χώρα είναι κάθε φορά μεγάλο μια και οι ΟΑ δεν είναι απλώς ένα αθλητικό γεγονός παγκόσμιας σημασίας αλλά μια ξεχωριστή διοργάνωση μεγάλης απήχησης που στρέφει τα φώτα της δημοσιότητας πάνω της για πολλές μέρες και χαρακτηρίζεται από μεγάλη προετοιμασία σε πολλά επίπεδα. Για τις άλλες διοργανώτριες πόλεις και χώρες η πολιτιστική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων και της ολυμπιακής προετοιμασίας ήταν μια πολύ σημαντική αλλά συμπληρωματική συνιστώσα. Αυτή η συνιστώσα μάλιστα περιοριζόταν στην ανάδειξη και προβολή του

εθνικού πολιτιστικού πλούτου και όχι στον Πολιτισμό των Πολιτισμών όπως διακηρύττει η Πολιτιστική Ολυμπιάδα. Για την Αθήνα, η Πολιτιστική Ολυμπιάδα καλύπτει την τετραετία από το 2001 ως το 2004, δεν είναι ένα συμπλήρωμα της ολυμπιακής προετοιμασίας της αλλά, κατά τον Δεσύπρη, η ουσία της. Πιθανόν υπερβολικός ο παραπάνω χαρακτηρισμός αφού οι πολιτιστικές δραστηριότητες των Ο.Α. της Ατλάντα μόνο συμπληρωματικές δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν.

Σύμβολο Πολιτιστικής Ολυμπιάδας

Εικόνα 4.1 <http://www.cultural-olympiad.gr>

Εκδηλώσεις ΠΟ στην Ατλάντα

Πολιτιστική Ολυμπιάδα στην Ατλάντα	
Δραστηριότητες	Πλήθος εκδηλώσεων
Οπτικοακουστικές τέχνες	19
Παραστατικές τέχνες	άνω των 200
Δημόσιες εκθέσεις	17
Συμμετέχοντες	άνω των 3000

Πίνακας 4.1: <http://www.nea.gov/artforms/Multi/Olympics.html>

Αναφορικά με το πρόγραμμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, αυτό καλύπτει μεν 3 χρόνια αλλά κάτι τέτοιο δεν είναι πρωτόγνωρο μια και το ίδιο χρονικό διάστημα, 3 χρόνια δηλαδή πριν τη τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, κάλυπτε και η Πολιτιστική Ολυμπιάδα της Ατλάντα. Γενικότερα η τάση να εξαπλώνεται η πολιτιστική δράση

στο χρόνο είναι γνώρισμα της σύγχρονης εποχής μια και στο παρελθόν πολλές εκδηλώσεις πραγματοποιούνταν σε διάστημα 4-10 εβδομάδων πριν την έναρξη των Ο.Α (<http://gtalumni.org>).

Η τοπογραφία της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας είναι η αυθεντική τοπογραφία του ελληνικού χώρου ως σημείου οικουμενικής αναφοράς με βάση το status quo της αρχαιότητας. Ταυτοχρόνως «η Πολιτιστική Ολυμπιάδα επιδιώκει να κάνει αισθητή την παρουσία της σε όλες τις ηπείρους και, στο μέτρο του δυνατού, σε όλες τις χώρες που μετέχουν στο Ολυμπιακό γίνεσθαι» (Δεσούπρης, 2003). Εντούτοις κάτι τέτοιο δεν παρατηρείται σε ικανοποιητικό βαθμό αφού οι χώρες στις οποίες έχουν προγραμματισθεί εκδηλώσεις προέρχονται κυρίως από τον ευρωπαϊκό χώρο (Ισπανία, Σουηδία, Ιταλία), με την έμφαση να δίνεται, φυσιολογικά, στη χώρα μας. Από τις ηπείρους φαίνεται να αγνοείται η Αφρική, αφού σε όλες τις άλλες (Αμερική, Ωκεανία, Ασία) θα φιλοξενηθεί ένα τουλάχιστον γεγονός. Βέβαια δεν πρέπει να παραμεληθεί το γεγονός πως αυτή η προσπάθεια είναι η πρώτη που περνά τα στενά εθνικά σύνορα, αφού οι προηγούμενες Πολιτιστικές Ολυμπιάδες είχαν καθαρά εθνικό χαρακτήρα.

Εκδηλώσεις

Εικόνα 4.2 <http://gtalumni.org/>

Εκδηλώσεις

Εικόνα 4.3 <http://www.nea.gov/>

Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα, σύμφωνα με τον Δεσύπρη, είναι μια ολοκληρωμένη πρόταση που θα αποτελέσει εγγύηση για τη συνέχεια του θεσμού στο μέλλον, ένα μέλλον συναρτημένο με την παγκόσμια κινητικότητα της Αθλητικής Ολυμπιάδας. Αναμένονται νέες κινήσεις τα επόμενα χρόνια αφού η Ελλάδα «δηλώνει τη διάθεσή της να υποστηρίξει όλες τις μελλοντικές διοργανώσεις μέσω του Διεθνούς Ιδρύματος της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας που εδρεύει στην Αρχαία Ολυμπία». Η πραγματικότητα πάντως είναι πιο σκληρή. Πέρα από πλήθος εκδηλώσεων σε διάφορους πολιτιστικούς ή μη χώρους, η Πολιτιστική Ολυμπιάδα δεν ανέδειξε κάποια ευρύτερα χωρικά δεδομένα παρά μόνο σημειακού χαρακτήρα παρεμβάσεις. Η ασυνέχεια μάλιστα αυτών, προϊόν του εμπορικού χαρακτήρα των περισσότερων εκδηλώσεων, οδηγεί σε αρνητικά συμπεράσματα. Επιπροσθέτως, αντίθετα με τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τη δημιουργία νέων αθλητικών εγκαταστάσεων, η ΠΟ δεν κατάφερε να προσθέσει νέους χώρους στο δυναμικό του κρατικού φορέα παρά μόνο να ανακαινίσει κάποιους που υπήρχαν ήδη και βρίσκονταν σε μέτρια κατάσταση (Γκάζι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται σημαντικές κινήσεις σχετικά με τον πολιτιστικό τομέα στην Ελλάδα και δη στην Αθήνα. Από τη μια υπάρχουν τα παραδείγματα αμιγούς θα έλεγε κανείς πολιτιστικής ανάπτυξης και αξιοποίησης, όπως η Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων, που αλλάζουν την καθημερινή όψη της Αθήνας. Από την άλλη υπάρχουν οι περιπτώσεις όπου η πολιτιστική ανάπτυξη αποτελεί εκ των υστέρων στόχο αλλά χωρίς να υποβαθμίζεται η αξία αυτής, όπως για παράδειγμα στην αξιοποίηση των Ολυμπιακών Έργων μετά το πέρας της Ολυμπιάδας. Το σημαντικότερο όμως γεγονός των τελευταίων ετών είναι η λειτουργία του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης.

Στην Ελλάδα ο πολιτιστικός σχεδιασμός έχει ανύπαρκτες σχέσεις με τη βιομηχανική πολιτική ενώ συνδέεται ελάχιστα με την πολιτική του ελεύθερου χρόνου. Ακόμα και το Υπουργείο Πολιτισμού ιδρύθηκε το 1970 για να εξασφαλίσει ένα οργανωτικό πλαίσιο για την Εθνική Αρχαιολογική Υπηρεσία ενώ από το 1974 και έπειτα άρχισε να δίνει σημασία στις πολιτιστικές δραστηριότητες (Δέφνερ, 2000).

5.1 ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Ένα από τα πιο φιλόδοξα σχέδια που αφορά τους αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους της Αθήνας αποτέλεσε η Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων (ΕΑΧΑ). Ξεκίνησε από το 1997 και διακρίθηκε για πλήθος ενεργειών. Η Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε. είχε αναλάβει την υλοποίηση του προγράμματος ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων Αθήνας μέσα από συγκεκριμένα μέτρα και παρεμβάσεις. Για την επίτευξη του στόχου της η ΕΑΧΑ Α.Ε. μπορεί:

1. Να εκπονεί μελέτες που εξειδικεύουν ή συμπληρώνουν την υπάρχουσα προμελέτη για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων ή να αναθέτει την ολική ή μερική εκπόνηση τέτοιων μελετών.
2. Να παρακολουθεί και να διαχειρίζεται το πρόγραμμα ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων, όσον αφορά στα θέματα μελετών και εκτέλεσης έργων.
3. Να αναλαμβάνει την εκτέλεση και την επίβλεψη ή την ανάθεση σε τρίτους όλων των απαιτούμενων για την υλοποίηση του προγράμματος έργων
4. Να εισηγείται όλες τις απαραίτητες ρυθμίσεις και εγκρίσεις (πολεοδομικές, κυκλοφοριακές κλπ.
5. Να εκπονεί προδιαγραφές και προκηρύξεις εκδηλώσεως ενδιαφέροντος για τις προς ανάθεση μελέτες και να συντάσσει τεύχη δημοπράτησης έργων προς εκτέλεση στα πλαίσια του προγράμματος.
(www.astynet.gr)

Πιο συγκεκριμένα, η ΕΑΧΑ δρομολόγησε τον «Μεγάλο Περίπατο», διαμορφώνοντας πλατείες και οδούς για τον σκοπό αυτό. Συγκεκριμένα, η πλατεία Κεραμεικού που αποτελεί την κατάληξη του Μεγάλου Περιπάτου αποτελεί μια νέα πλατεία και έναν καινούριο προορισμό στην καρδιά της Αθήνας με δυνατότητες αναψυχής και ύπαρξη πρασίνου. Πρέπει να τονιστεί εδώ η συντονισμένη δράση της ΕΑΧΑ με τον Δήμο Αθηναίων και τον ΗΣΑΠ.

Πλατεία Κεραμεικού

Εικόνα 5.1 www.astynet.gr

Μια άλλη πτυχή της ΕΑΧΑ ήταν η ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων. Ολυμπείο, Κεραμεικός, Ρωμαϊκή Αγορά είναι μερικές μόνο από τις παρεμβάσεις της. Τα έργα αυτά συγχρηματοδοτήθηκαν από το πρόγραμμα Πολιτισμός της Ε.Ε. καθώς και από το Β και Γ ΚΠΣ και του ΥΠΠΟ.

Πεζοδρόμηση

Εικόνα 5.2 www.astynet.gr

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και στην διαμόρφωση των πλατειών της Αθήνας. Η πλατεία Συντάγματος, μεταξύ άλλων, άλλαξε δραστικά μορφή μετά τις τελευταίες παρεμβάσεις. Παρόμοιες αλλαγές έγιναν και σε πλατείες όπως η Ομόνοια, η Αβησσυνία και η Κουμουνδούρου.

Πλατεία Συντάγματος

Εικόνα 5.3 www.astynet.gr

Νεοκλασικό

Εικόνα 5.4 www.astynet.gr

Στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας ήταν απαραίτητες και οι επεμβάσεις σε δρόμους. Η βελτίωση έγινε τόσο σε αισθητικό όσο και σε λειτουργικό επίπεδο. Παράλληλα πολλά νεοκλασικά κτήρια αποτέλεσαν πεδίο δράσης για την ΕΑΧΑ μια και η φθορά τους ήταν έκδηλη. Τέλος το έργο της ΕΑΧΑ ολοκληρώθηκε με την αφαίρεση διαφημιστικών πινακίδων από πλήθος κτηρίων του ιστορικού κέντρου.

Πλακόστρωση

Εικόνα 5.5 www.astynet.gr

5.2. ΜΟΥΣΕΙΑ

Στην Ελλάδα τα μουσεία αποτελούν τον κατεξοχήν φορέα πολιτισμού. Η μεγάλη ιστορία του ελληνικού χώρου είναι δεδομένη. Από τον ορεινό Βορρά μέχρι το νησιωτικό Νότο, οι πρώτοι έποικοι των περιοχών αυτών υπολογίζεται πως έζησαν κοντά στο 3000 π.Χ. Επόμενο είναι, με τη συμβολή της αρχαιολογίας, να σώζονται ευρήματα που προέρχονται από τις μακρινές αυτές εποχές. Η ύπαρξη αρκετών αντικειμένων σε διάφορα αστικά κέντρα συνετέλεσε στη διασπορά των μουσείων στην Ελλάδα με στόχο την προφύλαξη των πολύτιμων απομειναριών του παρελθόντος όσο και την άντληση γνώσης του τρόπου ζωής των παλαιότερων κατοίκων. Τα άτυπα πρωτεία των μουσείων κατέχουν τα Αρχαιολογικά, που αποτελούν τη μερίδα του λέοντος στο συνολικό αριθμό των χώρων αυτών. Οι κατηγορίες των μουσείων στην Ελλάδα είναι οι παρακάτω:

- Αρχαιολογικά
- Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά
- Διαχρονικά
- Ιστορικά και Λαογραφικά
- Εικαστικών Τεχνών
- Θεάτρου
- Κινηματογράφου
- Μουσικής
- Φωτογραφίας
- Ναυτικά
- Ειδικού Ενδιαφέροντος (<http://odysseus.culture.gr>)

Στην Αθήνα το μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το νέο Μουσείο της Ακρόπολης. Μέχρι την έναρξη λειτουργίας του ήταν το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο που αποτελούσε το πιο ιστορικό και μεγαλύτερο μουσείο της Ελλάδας. Για τους παραπάνω λόγους θα εξεταστούν οι συνθήκες λειτουργίας των δύο παραπάνω μουσείων.

5.2.1. ΤΟ ΝΕΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Το νέο Μουσείο της Ακρόπολης είναι ένα αρχαιολογικό μουσείο επικεντρωμένο στα ευρήματα του αρχαιολογικού χώρου της Ακρόπολης των Αθηνών. Το μουσείο κτίσθηκε για να στεγάσει κάθε αντικείμενο που έχει βρεθεί πάνω στον ιερό βράχο της Ακρόπολης και στους πρόποδες του, καλύπτοντας μία ευρεία χρονική περίοδο από την Μυκηναϊκά χρόνια έως την Ρωμαϊκή και Παλαιοχριστιανική Αθήνα. Ταυτόχρονα βρίσκεται πάνω στον αρχαιολογικό χώρο Μακρυγιάννη, κατάλοιπο των Ρωμαϊκών και πρώιμων βυζαντινών Αθηνών. Το νέο κτίριο του μουσείου θεμελιώθηκε το 2003 και άνοιξε για το κοινό στις 21 Ιουνίου 2009. Το έργο συγχρηματοδοτήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο (Υπουργείο Πολιτισμού) και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης). Εκτίθενται περίπου 4.000 αντικείμενα σε ένα χώρο 14.000 τετραγωνικών μέτρων (<http://el.wikipedia.org>).

Όψη Μουσείου Ακρόπολης

Εικόνα 5.6 <http://el.wikipedia.org>

Το νέο Μουσείο ήρθε να αντικαταστήσει το μη λειτουργικό παλαιότερο, το οποίο είχε ξεκινήσει τη λειτουργία του το 1865. Από τη δεκαετία του 1970 φάνηκε ότι το Μουσείο δεν μπορούσε να αντεπεξέλθει ικανοποιητικά στα μεγάλα πλήθη των επισκεπτών του. Η ακαταλληλότητα του χώρου συχνά προκαλούσε προβλήματα και υποβάθμιζε το αισθητικό αποτέλεσμα που ήθελε να επιτύχει η έκθεση των αριστουργημάτων του Βράχου. Την ανάγκη αυτή για τη δημιουργία ενός νέου Μουσείου της Ακρόπολης διατύπωσε πρώτος ο Κωνσταντίνος Καραμανλής τον Σεπτέμβριο του 1976, οριοθετώντας και τον χώρο στον οποίο τελικά κτίστηκε το νέο Μουσείο. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής με τη διορατική του ματιά, έθεσε ως αναγκαιότητα για την Ελλάδα, την κατασκευή ενός νέου Μουσείου που θα διέθετε όλες τις απαραίτητες τεχνικές εγκαταστάσεις για τη συντήρηση των ανεκτίμητων έργων της Ελληνικής τέχνης και όπου θα μεταφέρονταν τα γλυπτά του Παρθενώνος, οι Καρυάτιδες και όσα γλυπτά βρίσκονταν στις αποθήκες του παλαιού Μουσείου. Για τους λόγους αυτούς, διεξήχθησαν δύο αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί το 1976 και το 1979 (<http://www.theacropolismuseum.gr>).

Παλιό Μουσείο Ακρόπολης

Εικόνα 5.7 <http://el.wikipedia.org>

Το 1989 η Μελίνα Μερκούρη, που ως Υπουργός Πολιτισμού ταύτισε την πολιτική της με τη διεκδίκηση της επιστροφής των Γλυπτών του Παρθενώνα από το Βρετανικό Μουσείο, κίνησε ένα νέο διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό. Τα αποτελέσματα του διαγωνισμού ακυρώθηκαν μετά την αποκάλυψη μιας μεγάλης οικιστικής περιοχής στο οικόπεδο Μακρυγιάννη που χρονολογείται από τους προϊστορικούς ως τους βυζαντινούς χρόνους. Η ανασκαφή έπρεπε να ενταχθεί μέσα στο νέο Μουσείο. Το 2000, ο Οργανισμός Ανέγερσης Νέου Μουσείου Ακρόπολης (ΟΑΝΜΑ) ανακοίνωσε πρόσκληση για συμμετοχή σε ένα νέο διαγωνισμό, ο οποίος ήταν σύμφωνος με τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτός ο διαγωνισμός τελεσφόρησε και απένευσε το πρώτο βραβείο στον Bernard Tschumi με τον Μιχάλη Φωτιάδη (<http://www.theacropolismuseum.gr>).

Οι συλλογές του Μουσείου εκτίθενται σε τέσσερα επίπεδα ενώ ένα πέμπτο στεγάζει τους βοηθητικούς χώρους όπως το εστιατόριο, το πωλητήριο και την αίθουσα επισήμων. Στο πρώτο επίπεδο του μουσείου παρουσιάζονται τα ευρήματα των κλιτύων της Ακροπόλεως ενώ η μακριά ορθογώνια αίθουσα, το επικλινές δάπεδο και η κλίμακα στο τέλος της παραπέμπουν στην ανάβαση στον βράχο. Στη νότια πλευρά της αίθουσας παρουσιάζονται ευρήματα από τα σπίτια και τους τάφους των κατοίκων των κλιτύων της Ακρόπολης, γλυπτά από την Οικία του Πρόκλου, αναθήματα από τα μικρά ιερά της Οικίας της Πηγής, της Ουρανίας Αφροδίτης και του Έρωτα, του Πανός, της Αγλαύρου και του Απόλλωνα. Στη βόρεια πλευρά της αίθουσας εκτίθενται κεραμικά αγγεία, αναθηματικοί πίνακες και άλλα αφιερώματα από το ιερό της Νύμφης, καθώς και αναθήματα από το Ιερό του Ασκληπιού και το ιερό του Διονύσου (<http://www.theacropolismuseum.gr>).

Αίθουσα κλιτύων

Εικόνα 5.8 (<http://www.theacropolismuseum.gr>)

Στο δεύτερο επίπεδο, σε μια μεγάλη τραπεζοειδή αίθουσα, παρουσιάζονται αντικείμενα από την μυκηναϊκή ως την πρώιμη κλασική εποχή της Ακρόπολης. Στα βορειοανατολικά, αμέσως αριστερά από την κλίμακα βρίσκονται τα αντικείμενα από την μυκηναϊκή περίοδο, όταν ακόμη η Ακρόπολη ήταν τόπος κατοίκησης και λατρείας στην έδρα του τοπικού άρχοντα. Την μετατροπή της Ακρόπολης σε ιερό χώρο σηματοδοτεί το χάλκινο ακρωτήριο του πρώτου ναΐσκου της Αθηνάς Πολιάδος.

Στο βορειοδυτικό τμήμα της αίθουσας βρίσκονται τα αντικείμενα που ακολουθούν την κατασκευή του Παρθενώνα και τα οποία ο επισκέπτης βλέπει μετά την αίθουσα του Παρθενώνα.

1. Στην ενότητα των Προπυλαίων παρουσιάζονται αρχιτεκτονικά μέλη από τα Προπύλαια και σχετικές επιγραφές
2. Στην ενότητα της Αθηνάς Νίκης παρουσιάζονται τα γλυπτά του θωρακίου και της ζωφόρου του ναού.
3. Στην ενότητα του Ερεχθείου παρουσιάζονται οι ζωφόροι, οι Καρυάτιδες και οι οικοδομικές επιγραφές του κτιρίου.
4. Στην ενότητα των Μεταπαρθενώνων και Μεταγενέστερων έργων εκτίθενται σύνολα έργων από την κλασική εποχή ως την ύστερη αρχαιότητα και τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους (<http://www.theacropolismuseum.gr>).

Αίθουσα αρχαϊκών γλυπτών

Εικόνα 5.9 (<http://www.theacropolismuseum.gr>).

Στο ανώτατο επίπεδο του μουσείου βρίσκεται η αίθουσα του Παρθενώνα, όπου εκτίθενται όλα τα σωζόμενα στην Αθήνα γλυπτά του μνημείου. Οι διαφανείς υαλοπίνακες επιτρέπουν την άμεση οπτική επαφή με το αρχιτεκτονικό μνημείο από το οποίο προέρχονται ενώ προσομοιάζουν τις αρχικές συνθήκες φωτισμού των γλυπτών. Από την αίθουσα αυτή είναι δυνατή η πανοραμική θέαση μεγάλου μέρους της Αθήνας. Ο επισκέπτης αναβαίνει αρχικά στον πυρήνα της αίθουσας όπου παρουσιάζεται εποπτικό υλικό, επιγραφές και βίντεο σχετικά με τον Παρθενώνα, την κατασκευή και την ιστορία του μνημείου. Το δάπεδο αυτής της αίθουσας είναι διαφανές και επιτρέπει την θέαση και τον φωτισμό της αρχαιολογικής ανασκαφής του ισογείου (<http://www.theacropolismuseum.gr>).

Αίθουσα Παρθενώνα

Εικόνα 5.10 (<http://www.theacropolismuseum.gr>)

Το Μουσείο της Ακρόπολης είναι το πλέον σύγχρονο της Αθήνας. Αυτό αποδεικνύεται και από τα βραβεία που έχει συλλέξει από δημοψηφίσματα τουριστικών συντακτών καθώς και απ την υποψηφιότητά του για το βραβείο σύγχρονης Αρχιτεκτονικής από την Ε.Ε. Αυτά ανταμείβονται με την αυξημένη επισκεψιμότητα, η οποία ανήλθε στους 1.400.000 σχεδόν επισκέπτες για το 2010 (<http://news.kathimerini.gr/>) Η ιστοσελίδα του Μουσείου είναι αρκετά πλούσια, με ευδιάκριτες επιλογές. Λείπουν όμως οι μεταφράσεις σε ξένες γλώσσες (δεν επαρκούν τα Αγγλικά για τέτοιου μεγέθους πολιτιστικά μνημεία) και οι παροχές για άτομα με ειδικές ανάγκες ή ηλικιωμένους. Από την άλλη θετική εντύπωση προκαλεί το ετήσιο ενημερωτικό δελτίο που έχει στοιχεία για τον αριθμό των επισκεπτών, τις χώρες καταγωγής αυτών καθώς και τον αριθμό των σχολείων που επισκέπτονται το

Μουσείο, στοιχεία που είναι αδύνατο να βρεθούν για οποιοδήποτε άλλο μουσειακό χώρο στην Ελλάδα.

5.2.2 ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το «αντίπαλο δέος» του νέου Μουσείου της Ακρόπολης, αν και με λιγότερο λαμπερό προφίλ όσο περνούν τα χρόνια, εντούτοις ένα μεγάλης σημασίας μουσείο με πλήθος εκθεμάτων. Στο κέντρο της Αθήνας, γειτονικά του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και με πρόσωπο σε έναν πολυσύχναστο δρόμο, το Μουσείο αριθμεί πάνω από εκατό χρόνια ζωής. Από το 1889 οπότε και λειτούργησε μέχρι και σήμερα έχει δεχθεί αρκετές επεκτάσεις και εμπλουτισμούς στις συλλογές του.

Είσοδος Αρχαιολογικού Μουσείου

Εικόνα 5.11 <http://el.wikipedia.org>

Με αρχικό προορισμό να δεχθεί το σύνολο των ευρημάτων από ανασκαφές του 19ου αιώνα, κυρίως από την Αττική, αλλά και από άλλες περιοχές της χώρας, σταδιακά πήρε τη μορφή ενός κεντρικού Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου και εμπλουτίστηκε με ευρήματα από όλα τα σημεία του ελληνικού κόσμου. Οι πλούσιες συλλογές του, που απαριθμούν περισσότερα από 11.000 εκθέματα, προσφέρουν στον επισκέπτη ένα πανόραμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού από τις αρχές της προϊστορίας έως την ύστερη αρχαιότητα (<http://el.wikipedia.org>)

Το μουσείο στεγάζεται στο επιβλητικό νεοκλασικό κτήριο, που οικοδομήθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα σε σχέδια του L. Lange και τελικά διαμορφώθηκε από τον Ernst Ziller. Οι εκθεσιακοί χώροι του, δεκάδες αίθουσες σε κάθε όροφο, καλύπτουν έκταση 8.000 τ.μ. και στεγάζουν τις πέντε μεγάλες μόνιμες συλλογές:

- Τη Συλλογή Προϊστορικών Αρχαιοτήτων, που περιλαμβάνει έργα των μεγάλων πολιτισμών που αναπτύχθηκαν στο Αιγαίο από την 6η χιλιετία έως το 1050 π.Χ. (νεολιθικού, κυκλαδικού και μυκηναϊκού) και ευρήματα από τον προϊστορικό οικισμό της Θήρας.
- Τη Συλλογή Έργων Γλυπτικής, που παρουσιάζει την εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής από τον 7ο αι. π.Χ. έως τον 5ο αι. μ.Χ., μέσα από μοναδικά έργα τέχνης.
- Τη Συλλογή Αγγείων και Μικροτεχνίας, που περιλαμβάνει αντιπροσωπευτικά έργα της αρχαίας ελληνικής κεραμικής από τον 11ο αι. π.Χ. έως και τη ρωμαϊκή εποχή, καθώς και τη Συλλογή Σταθάτου, μια διαχρονική συλλογή μικροτεχνημάτων.
- Τη Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας με πολλά μοναδικά πρωτότυπα έργα, αγάλματα, ειδώλια και έργα μικροτεχνίας.
- Τέλος, τη μοναδική για την Ελλάδα Συλλογή Αιγυπτιακών και Ανατολικών Αρχαιοτήτων με έργα τέχνης, που χρονολογούνται από την προδυναστική περίοδο (5000 π.Χ.) έως και τους χρόνους της ρωμαϊκής κατάκτησης (<http://el.wikipedia.org>)

Μάσκα Αγαμέμνονα

Εικόνα 5.12 <http://el.wikipedia.org>

Μηχανισμός Αντικυθήρων

Εικόνα 5.13 <http://el.wikipedia.org>

Το μουσείο διαθέτει πλούσιο φωτογραφικό αρχείο και βιβλιοθήκη η οποία εμπλουτίζεται διαρκώς για τις ανάγκες του επιστημονικού προσωπικού. Επίσης, διαθέτει σύγχρονα εργαστήρια συντήρησης μεταλλικών αντικειμένων, κεραμικής, λίθου, εργαστήρια εκμαγείων, οργανικών υλών, φωτογραφικό εργαστήριο και χημικό εργαστήριο. Στους χώρους του στεγάζονται, ακόμη, αίθουσες περιοδικών εκθέσεων, αμφιθέατρο διαλέξεων, καθώς και ένα από τα μεγαλύτερα πωλητήρια του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο δέχεται χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο. Παράλληλα με την προβολή των εκθεμάτων του διοργανώνει περιοδικές εκθέσεις και συμμετέχει με δανεισμό έργων του σε εκθέσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Επί πλέον, λειτουργεί ως κέντρο έρευνας για επιστήμονες από όλο τον κόσμο και συμμετέχει στην εκπόνηση ειδικών εκπαιδευτικών και άλλων προγραμμάτων. Στο αμφιθέατρό του διοργανώνονται αρχαιολογικές διαλέξεις, ενώ καινοτομία αποτελεί και η δυνατότητα ξενάγησης ατόμων με προβλήματα ακοής από το επιστημονικό προσωπικό (<http://el.wikipedia.org>).

Η ιστοσελίδα του Μουσείου αν και σχετικά λιτή είναι πολύ προσιτή. Δεν φτάνει βέβαια την οργάνωση του Μουσείου της Ακρόπολης μια και δεν υπάρχει κάποιο ετήσιο έστω ενημερωτικό δελτίο αλλά υπάρχει πλήθος πληροφοριών για κάθε έκθεμα όπως και πολλές φωτογραφίες αυτών. Επίσης αναγράφονται με σαφήνεια όλες οι παροχές προς διάφορες κατηγορίες επισκεπτών ενώ δε λείπουν και τα εκπαιδευτικά

προγράμματα για τις νεότερες ηλικίες. Θετική εντύπωση προκαλεί η ανακοίνωση των ημερών όπου η είσοδος είναι δωρεάν, αν και το μέτρο αυτό δεν έχει πάντα θετικές συνέπειες, ενώ σε σημεία χρησιμοποιείται με αστοχία, όπως για παράδειγμα η ελεύθερη είσοδος την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος..! Γενικά, η προσπάθεια αξιολόγησης των μνημείων, υπό κοινωνικοοικονομική σκοπιά είναι αρκετά δύσκολη. Αποτελούν συχνά μέρος της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μιας πόλης ή χώρας και όχι μια άμεση συνεισφορά στην οικονομία. Η τουριστική κίνηση αποτελεί απλώς μια ένδειξη του ενδιαφέροντος προς τα μνημεία, κάτι που όμως δεν είναι αρκετό και απολύτως ξεκάθαρο (Κοκκώσης & Nijkamp, 1995). Στην επόμενη ενότητα θα γίνει μια προσπάθεια ψύχραιμης αποτίμησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

6.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάστηκε το σύγχρονο πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης των Αθηνών μέσα από τους τρεις άξονες του Μουσείου της Ακρόπολης, του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου καθώς και της ΕΑΧΑ. Αν και με μόλις 2 χρόνια λειτουργίας του Μουσείου της Ακρόπολης, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του μπορεί να τοποθετηθεί κοντά στους άλλους δύο πολιτιστικούς οδηγούς. Όπως φάνηκε, κάποιες δράσεις άφησαν έντονη τη σφραγίδα τους στην εικόνα της πόλης αλλά και σε κάποιο βαθμό στη νοοτροπία των κατοίκων της ενώ άλλες δεν είχαν παρόμοια αποτελέσματα. Στο παρόν Κεφάλαιο, αξιολογούνται ξεχωριστά οι ανεξάρτητοι πολιτιστικοί πόροι που αποτελούν την ελπίδα για διατήρηση της Αθήνας στις σύγχρονες ευρωπαϊκές και παγκόσμιες πόλεις με σταθερό πολιτιστικό ενδιαφέρον τόσο από τους ίδιους τους κατοίκους της όσο και από τους επισκέπτες.

Αρχικά, θα αξιολογηθεί η Ενοποίηση των Αρχαιολογικών χώρων που ξεκίνησε από το 2002 και συνεχίζεται, με λιγοστές πλέον παρεμβάσεις, ακόμα και σήμερα. Η επέμβαση αυτή στους Αρχαιολογικούς χώρους της Αθήνας κρίνεται ως επιτυχής, καθώς ανέδειξε σημαντικές διαδρομές της ιστορικής πόλης, προσέφερε αναβάθμιση των γύρω περιοχών και μετατροπή τους σε κέντρα ενδιαφέροντος από τους σύγχρονους πολίτες, τόσο σε σχέση με την επιθυμία τους να ενημερωθούν για τους χώρους αυτούς από ιστορικής πλευράς, όσο και σε σχέση με την σύγχρονη ψυχαγωγία τους. Ειδικότερα, δημιουργήθηκαν ελεύθεροι χώροι κατάλληλοι για περίπατο καθώς και μικρά κέντρα εστίασης (εστιατόρια, αναψυκτήρια κλπ). Οι παρεμβάσεις αυτές έγιναν συχνά με πιο ήπιο τρόπο, σεβόμενες το παραδοσιακό και ιστορικό χρώμα της περιοχής. Η διαδικασία αναβάθμισης και ενοποίησης των Αρχαιολογικών χώρων στο κέντρο της Αθήνας, συνεχίζεται και στις μέρες μας, με επιπλέον πεζοδρομήσεις, όπως για παράδειγμα η πεζοδρόμηση του τμήματος της οδού Ερμού από την Πλατεία Αγίων Ασωμάτων έως την οδό Πειραιώς, σε

συνδυασμό με τους πεζοδρόμους Διονυσίου Αρεοπαγίτου και Αποστόλου Παύλου, η οποία ολοκλήρωσε τον Μεγάλο Περίπατο που διατρέχει τους έξι αρχαιολογικούς χώρους του κέντρου της Αθήνας, από την Πύλη του Αδριανού έως το Γκάζι. Πλέον εκκρεμεί η ανάπλαση της πλατείας Θεάτρου, μιας πολύ υποβαθμισμένης τα τελευταία 5 χρόνια περιοχής που είναι γειτονική σε πολύ εμπορικούς δρόμους όπως η οδός Αθηνάς και η Βαρβάκειος Αγορά. Επίσης συνεχίζονται κάποιες αναπλάσεις καθώς και η αισθητική αναβάθμιση της φυσιογνωμίας της πόλης με την απομάκρυνση διαφημιστικών πινακίδων σε πλείστα σημεία του αστικού ιστού.

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο αποτελεί μια μάλλον ιδιαίζουσα περίπτωση. Αν και παραμένει το μεγαλύτερο και πιο ιστορικό πολιτιστικό προϊόν της Αθήνας, η αναπόφευκτη σύγκρισή του με το νέο Μουσείο της Ακρόπολης το φέρνει σε δυσχερή μοίρα. Πέρα από κάποια προβλήματα επαρκής χωρητικότητας (τα οποία όμως αντιμετωπίστηκαν σε μεγάλο βαθμό με τις πρόσφατες επεκτάσεις), χάνει από την αίγλη του λόγω των χωρικών προβλημάτων της τοποθεσίας του. Αυτά χωρίζονται σε πολεοδομικής και κοινωνικής φύσης.

Πολεοδομικά, μια και η Λεωφόρος Πατησίων είναι μια αρκετά κορεσμένη κυκλοφοριακή αρτηρία και προκαλεί αρκετές καθυστερήσεις στα επιβατηγά αλλά και στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς πλην του τρένου. Επίσης η έλλειψη ελευθέρων χώρων στάθμευσης αποτελούν έναν ακόμα αποτρεπτικό παράγοντα επίσκεψης του Μουσείου.

Υπάρχει όμως και μια ευρύτερη κοινωνική υποβάθμιση της περιοχής που είναι εμφανής της διαρκής γκετοποίησης στο ιστορικό κέντρο των Αθηνών. Ο άξονας της Λεωφόρου Πατησίων μέχρι την Πλατεία Ομονοίας και από εκεί μέχρι την πλατεία Μοναστηρακίου διαμέσου της Οδού Αθηνάς αντιμετωπίζει συχνά προβλήματα κοινωνικής παραβατικότητας και εξαθλίωσης. Έτσι δημιουργούνται σοβαρά εμπόδια στον επισκέπτη του Μουσείου. Είναι ενδεικτικό πως ενώ το μουσείο της Ακρόπολης έφτασε τους 1,300,000 επισκέπτες περίπου για το 2010, το Αρχαιολογικό Μουσείο έπεσε στους 450,000 περίπου και έχασε τη θέση του στην αντίστοιχη λίστα με τα πιο δημοφιλή μουσεία (Ρηγόπουλος, 2011).

Τέλος, το Μουσείο της Ακρόπολης, το οποίο και εγκαινιάστηκε το 2009, κρίνεται από την παγκόσμια κοινότητα ως ένα ξεχωριστό τοπόσημο της Αθήνας και ολόκληρης της Ελλάδας, έχοντας μεγάλη απήχηση στα σύγχρονα πολιτιστικά

δρώμενα σε όλο τον κόσμο. Η ύπαρξη του Μουσείου προσφέρει ολοκληρωμένη πλέον εικόνα και γνώση στους έλληνες και μη επισκέπτες και ηγείται της προσπάθειας για ανάδειξη της πόλης των Αθηνών ως ιδιαίτερο πολιτιστικό κέντρο. Επίσης η πρόσβαση σε αυτό είναι πολύ εύκολη αφού τόσο το μετρό όσο και τα υπόλοιπα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς επιτρέπουν την άμεση εξυπηρέτηση των επισκεπτών. Επίσης το ότι βρίσκεται στην καρδιά των επεμβάσεων της ΕΑΧΑ προσφέρει μια καλαισθητή και ξεκούραστη περιήγηση μέσω του δικτύου των ενοποιημένων πεζοδρόμων.

Αποστόλου Παύλου

Εικόνα 6.1 www.astynet.gr

Επιπλέον, η δημιουργία του Μουσείου επικαιροποίησε θέματα που αφορούν το Μνημείο της Ακροπόλεως και κυρίως το θέμα επιστροφής των μαρμάρων του Παρθενώνα και των άλλων χώρων της Ακροπόλεως που αποσπάστηκαν βίαια κατά το παρελθόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του ενδιαφέροντος για το Μουσείο ήταν η τεράστια επισκεψιμότητα που παρουσιάστηκε κατά τους πρώτους μήνες λειτουργίας του όπου οι εν δυνάμει επισκέπτες έπρεπε να είχαν προμηθευτεί εισιτήριο εισόδου αρκετές ημέρες νωρίτερα. Βασικό είναι βέβαια να διατηρηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον από τον ντόπιο και ξένο πληθυσμό, μέσω της διαρκής προώθησής του από το Υπουργείο Πολιτισμού και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς.

6.2 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Ένα από τα πιο διαδεδομένα εργαλεία στρατηγικού σχεδιασμού αποτελεί η Ανάλυση SWOT. Προκειμένου να προκύψουν τα επιθυμητά σενάρια σχετικά με τον πολιτιστικό σχεδιασμό, θα χρησιμοποιηθεί αναλυτικός πίνακας με τα δυνατά (Strengths) και αδύνατα (Weaknesses) σημεία καθώς και οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats) που παραμονεύουν.

Ανάλυση SWOT

<p>ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (STRENGTHS):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ιστορικότητα Αθήνας -Ευκολία πρόσβασης στους χώρους -Ευκολία πρόσβασης στην πόλη - Νέο Μουσείο Ακρόπολης -Αύξηση αφίξεων 	<p>ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ WEAKNESSES):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Γραφειοκρατικές και εσωτερικές δυσκολίες -Ερήμωση/Εγκατάλειψη χώρων Ολυμπιάδας -Μειωμένο ενδιαφέρον ημεδαπών (άγχος καθημερινότητας, ρυθμοί ζωής) -Μείωση κύκλου εργασιών εστίασης και καταλυμάτων -Μείωση επενδύσεων
<p>ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (OPPORTUNITIES):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Αναβάθμιση φυσιογνωμίας πόλης -Αξιοποίηση μοντέρνων τεχνών (γκράφιτι, κόμιξ) -Ανάδειξη αλλοεθνών πολιτισμών - Δυναμική της Ακρόπολης -Σύνδεση Αρχαιολογικού Μουσείου με 'Αθηναϊκή Τριλογία' 	<p>ΑΠΕΙΛΕΣ (THREATS):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Οικονομική κρίση, τουρισμός, ακρίβεια -Φόβος για αβεβαιότητα κοινωνικοπολιτικής φύσης, εγκληματικότητα - Έλλειψη επικοινωνίας και συνεργασίας ημεδαπών αλλοδαπών

Πίνακας 6.1 Ιδία επεξεργασία

Πριν εξεταστούν αναλυτικά τα επιμέρους στοιχεία, πρέπει να γίνει εξαρχής η αναφορά στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής (ΠΕΠ) 2007-2013. Σύμφωνα με αυτό η κατάλληλη αξιοποίηση της σχέσης τουρισμού – πολιτισμού

στοχεύει στο να καταστεί η Αττική ισχυρό περιφερειακό κέντρο Πολιτισμού και Παιδείας, με έμφαση στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσογείου. Προσθέτει ότι οι σχετικές παρεμβάσεις στην Αττική θα γίνουν στο τρίπτυχο υποδομές-θεσμοί-επενδύσεις, ενώ κάνει λόγο για ενίσχυση του δικτύου των μουσείων και της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων (<http://www.pepattikis.gr>).

Όπως έχει αναφερθεί και στις προηγούμενες ενότητες, η Αθήνα είναι μια πόλη με ιστορία πολλών χιλιάδων ετών, γεγονός που γίνεται ορατό σε πολλά σημεία του αστικού ιστού της. Αυτό αποτελεί ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της και προσελκύει κόσμο μόνο και μόνο με την απλή γνώση της ιστορίας της. Για το λόγο αυτό προσελκύει επισκέπτες από όλο τον κόσμο που έχουν μελετήσει την ιστορία, τη φιλοσοφία και γενικότερα το πολιτιστικό της υπόβαθρο, όπως για παράδειγμα το θέατρο, την ποίηση και την αρχιτεκτονική της. Για παράδειγμα, μια άμεση και ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με την κλασική αρχιτεκτονική μπορεί να αποκομίσει ο επισκέπτης με μια απλή επίσκεψη στο βράχο της Ακρόπολης ενώ στη συνέχεια να μελετήσει με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του ιστορικού αυτού μνημείου όπως για παράδειγμα τα αγάλματα και οι ζωφόροι στο νέο Μουσείο της Ακρόπολης. Υπάρχει όμως και μια δεύτερη ανάγνωση, σύμφωνα με τον Price, όπου κάποιο άτομο ή ένα κοινωνικό σύνολο πιστεύει σε μια απόδραση του νου (mindscapε). Μια αστική τέτοια απόδραση είναι μια συγκεκριμένη σκέψη για κάποια πόλη, κάτι που υπάρχει ανάμεσα στο φυσικό περιβάλλον και στην οπτική και πολιτισμική εικόνα των ανθρώπων γι αυτό. Επίσης μπορεί να αποτελεί ένα «τοπίο του νου», μια φανταστική περισσότερο ιδέα. Με αυτόν τον τρόπο, καταλήγει, πως η Ακρόπολη της Αθήνας είναι ένα παράδειγμα που χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή σύγχρονων μύθων του παρελθόντος (Price, 2006). Επαυξάνοντας, πιστεύει πως η ύπαρξη τόσο πολύπλοκων μνημείων επιβεβαιώνει την πλούσια ιστορία του μια και η Ακρόπολη υπήρξε μυκηναϊκό φρούριο, αρχαϊκό σύμπλεγμα βωμών, σύμπλεγμα ελληνιστικών και ρωμαϊκών τεχνών, τούρκικο κάστρο και πεδίο μάχης μεταξύ άλλων. Ίσως λοιπόν αυτός ο τρόπος παρουσίασης της Ακρόπολης, πέρα από το συνηθισμένο χαρακτηρισμό ενός μεγάλου έργου της δημοκρατικής πόλης κράτους της αρχαιότητας, να δώσει πόντους αξιοπιστίας..

Η αύξηση του αστικού πληθυσμού στην πόλη των Αθηνών έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη όλων των σύγχρονων Μέσων Μαζικής Μεταφοράς. Αυτή κορυφώθηκε

μέχρι την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων για ευνόητους λόγους, συνεχίζεται όμως και σήμερα με μικρότερους ρυθμούς. Όπως και σε κάθε μεγαλούπολη, ο κυκλοφοριακός σχεδιασμός αποτελεί βασικό στοιχείο της καθημερινότητας. Ένα σωστά σχεδιασμένο και υλοποιημένο συγκοινωνιακό δίκτυο αποτελούσε ένα μεγάλο στοίχημα που έπρεπε να κερδηθεί στο παρελθόν. Σημαντικά βήματα προόδου στον τομέα αυτόν έγιναν με την κατασκευή του Μετρό και την επέκτασή του σχεδόν προς όλες τις κατευθύνσεις, με την αρωγή του προαστιακού σιδηρόδρομου. Πλέον ο κάτοικος της πόλης μπορεί γρήγορα και άνετα να μεταβεί σε πολιτιστικούς προορισμούς αποφεύγοντας τη χρήση ιδιωτικού αυτοκινήτου και την κυκλοφοριακή συμφόρηση. Σε αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο το γεγονός ότι η επιλογή της θέσης των τερματικών σταθμών έγινε σύμφωνα με τα πολιτιστικά τοπόσημα.

Η πρόσβαση στην Αθήνα από το εξωτερικό γίνεται συνήθως μέσω του Αερολιμένα Ελευθέριος Βενιζέλος, με συχνές πτήσεις από όλο τον κόσμο και δυνατότητα πρόσβασης μέσω του Προαστιακού προς όλη την Αθήνα. Επιπλέον η πρόσβαση από το εσωτερικό της χώρας γίνεται με διάφορους τρόπους, είτε μέσω του οδικού δικτύου (ΙΧ, λεωφορεία, τρένα) είτε από τα μεγάλα λιμάνια της Αττικής (Ραφήνα, Πειραιάς). Η ύπαρξη την τελευταία δεκαετία της Αττικής Οδού έχει μειώσει το χρόνο προσπέλασης στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας ενώ ακόμα και όταν έδειχνε να φτάνει σε επίπεδα κορεσμού νωρίς, η κοινωνικοοικονομική συγκυρία επανέφερε τον κυκλοφοριακό φόρτο σε ανεκτά επίπεδα. Η εύκολη πρόσβαση από το εσωτερικό της χώρας ενισχύει την ιδιότητα της Αθήνας ως ενδιάμεσο σταθμό κατά την επίσκεψη στους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας καθώς και σε διεθνείς προορισμούς. Για παράδειγμα, κάποιος που έχει επιλέξει ως τόπο διακοπών και αναψυχής κάποιο νησί του Αιγαίου, επιλέγει συχνά την παραμονή στην πόλη των Αθηνών για λίγες ημέρες ώστε να συνδυάσει την πολιτιστική ενημέρωση μέσω της περιήγησής του στην πόλη των Αθηνών.

Για το νέο Μουσείο της Ακρόπολης τα πράγματα είναι πιο απλά. Ήδη έχει βραβευθεί τόσο με βραβεία Αρχιτεκτονικής, όσο και με βραβεία δημοφιλίας. Δείχνει να βαδίζει μακριά από κάθε άλλη πολιτιστική δραστηριότητα, τραβώντας τα φώτα πάνω του, ένα πλεονέκτημα που δε μένει παρά να διατηρηθεί. Το σίγουρα δυσάρεστο αλλά για την ώρα αναπόφευκτο είναι ότι μένουν πολύ πίσω τα υπόλοιπα αξιόλογα κτίρια διάσωσης του ελληνικού πολιτισμού.

Με τα τελευταία στοιχεία της ΕΑΣΤΑΤ, οι αφίξεις στην Αθήνα αυξήθηκαν. Το στοιχείο αυτό εξηγείται εν μέρει από τη γεωγραφική θέση της Αθήνας, η οποία βρίσκεται στο κατώφλι 3 ηπείρων, δεν παύει όμως να αποτελεί θετικό στοιχείο μια και ολοένα και περισσότερα άτομα έρχονται σε επαφή με την ελληνική κουλτούρα ως ενδιάμεσο σταθμό του ταξιδιού τους. Με ένα πιο επιθετικό place marketing σε χώρους όπως το αεροδρόμιο ή το λιμάνι θα μπορούσαν να υπάρξουν οφέλη.

Περνώντας στις ευκαιρίες της πόλης, μια από τις πρώτες που έρχονται στον κοινό νου είναι η αναβάθμιση της φυσιογνωμίας της. Σημαντικές οι προσπάθειες στον τομέα αυτό από την ΕΑΧΑ αλλά υπάρχει ακόμα δρόμος. Εδώ πρέπει να τονιστεί η συνδρομή του απλού πολίτη που πολύ συχνά, λόγω της διαταραγμένης πάντα σχέσης του με το κράτος, συμπεριφέρεται στην πόλη σαν να του ανήκει. Κακά τα ψέμματα, μια τέτοια σχέση για να αποκατασταθεί δεν είναι εύκολο μια και πηγάζει από την ευρύτερη καλλιέργεια του καθενός.

Ένα άλλο μεγάλο στοίχημα για έναν πιο αντιπροσωπευτικό πολιτιστικό σχεδιασμό είναι η ανάδειξη των ξένων εθνικοτήτων μέσα στα κοινωνικά και πολιτιστικά πλαίσια της Ελλάδας. Αν για κάποιους είναι εύκολη η ενσωμάτωση στα εγχώρια δεδομένα, κάποιιοι άλλοι που τους χωρίζουν ίσως περισσότερες διαφορές θα προτιμούσαν κάποια άλλου τύπου κατάταξη. Το γνωστό θέμα εδώ είναι του Τζαμιού αλλά υπάρχουν θέματα που δεν άπτονται μόνο του θρησκευτικού ενδιαφέροντος αλλά της πολιτιστικής διαφοροποίησης.

Στο επόμενο σημείο θα ενταχθεί η πρόταση που έγινε στην αρχή της ενότητας, σύμφωνα με την οποία η Ακρόπολη θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί σαν ένα μνημείο μεγαλύτερης επιρροής σε πολλά άτομα λόγω του έντονου παρελθόντος της. Κατά κάποιο τρόπο, δεν είναι απλώς το επιστέγασμα του δημοκρατικού πολιτεύματος αλλά και ο τόπος διαμάχης μεταξύ Ενετών και Τούρκων απέναντι στους Έλληνες, φέρνοντας στο νου και λιγότερο χαρούμενες εποχές αλλά με ειλικρινείς πάντα προθέσεις.

Μια τελευταία ευκαιρία αποτελεί η προσπάθεια σύνδεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου με έναν ευρύτερο πολιτιστικό πυρήνα. Σύμφωνα με τους Αραβαντινό και Σερράο, το κέντρο της Αθήνας διαθέτει ένα μοναδικής αξίας “πολιτιστικό πυρήνα” όχι σχολάζοντα αλλά εν ενεργεία. Πρόκειται για την περιοχή της γνωστής “Αθηναϊκής Τριλογίας” (Ακαδημία, Πανεπιστήμιο, Βιβλιοθήκη) που μάλιστα

πλαισιώνεται και από άλλα αξιόλογα κτίρια. Η ζώνη αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το κεντρικό τμήμα μιας πολιτιστικής ζώνης πεταλοειδούς μορφής. Το δίκτυο αυτό ξεκινά από το χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου και των γειτονικών κτιρίων του Υπουργείου Πολιτισμού καθώς και του Πολυτεχνείου (Αραβαντινός & Σερράος, 2003).

Περνώντας στα μειονεκτήματα πρέπει αρχικά να αναφερθούν οι γραφειοκρατικές και, γενικότερα, εσωτερικές δυσκολίες. Αυτές μπορούν να προκαλούνται είτε λόγω πολυνομίας είτε λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής του δημοσίου τομέα, ο οποίος καθυστερεί τις όποιες αποφάσεις και επενδύσεις. Φυσικά εδώ συμπεριλαμβάνεται και το πολιτικό κόστος κάποιων αποφάσεων που μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση με ομάδες πίεσης που έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα για κάποια επέμβαση.

Ένα διαπιστωμένο ακόμα πρόβλημα αφορά τη μεταολυμπιακή χρήση πολλών χώρων. Γήπεδα όπως του Μπαντινκτον και της Ξιφασκίας φιλοξενούν ελάχιστες πολιτιστικές δραστηριότητες και περιορίζονται συνήθως σε σποραδικά γεγονότα όπως συναυλίες, αδιάφορες όμως ως προς τον αρχικό προορισμό των χώρων αυτών. Ήδη όμως το κράτος επιβαρύνεται με τα έξοδα συντήρησης, όπου μάλιστα το κρίνει σκόπιμο και δεν αφήσει απλώς το χρόνο να περάσει.

Μια άλλη δυσχέρεια στις προσπάθειες σύνταξης ενός ευρύτερου πολιτιστικού σχεδιασμού είναι το μειωμένο ενδιαφέρον των πολιτών. Σε καιρούς κοινωνικοοικονομικής κρίσης είναι δύσκολο κάποιος να επιζητά γνώση και ενημέρωση σχετικά με πολιτιστικές δράσεις και αξίες. Οι προτεραιότητες έχουν αλλάξει και ο πολιτισμός συνήθως δεν είναι σε κάποια από αυτές.

Από τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που αναφέρθηκαν παραπάνω είχε γίνει εμφανές ότι παρά την αύξηση των αφίξεων, η κατανάλωση των παραθεριστών είχε μειωθεί. Σε αυτό μπορεί να οφείλονται τόσο οι εγχώριες τιμές και τα φαινόμενα αισχροκέρδειας, όσο και η γενικότερη τάση των πολιτών για μείωση της προσωπικής τους κατανάλωσης λόγω του παγκοσμίως δυσάρεστου οικονομικού περιβάλλοντος.

Για το Δήμο της Αθήνας, ο οποίος ήδη έχει μεγάλες οφειλές προς προμηθευτές του Δημοσίου, οι επενδύσεις το αμέσως επόμενο διάστημα είναι πιθανό να γνωρίσουν μείωση έως και παύση. Με τα δεδομένα αυτά οι κινήσεις του Δήμου πρέπει να είναι απολύτως στοχευμένες και με μικρό βαθμό ρίσκου ώστε να αποδώσουν καρπούς.

Σίγουρα δεν θα μπορούσε να λείψει η κρίση χρέους της Ελλάδας από τα μειονεκτήματα. Αναπόφευκτα, οι συνέπειες για τον τουρισμό θα είναι έντονες, ενώ δεν προβλέπονται μειώσεις τιμών λόγω της ευρύτερης λιτότητας. Με τη σειρά της η κρίση επισπεύδει εξελίξεις σε διάφορα επίπεδα ενώ χάνει και ο πολίτης την εμπιστοσύνη στους κρατικούς μηχανισμούς. Αν τεθούν θέματα ευρύτερης ανυπακοής τότε δεν προκύπτει από πουθενά κάποια τόνωση των πολιτιστικών ζητημάτων, παρά μόνο η διατήρηση σε ανεκτά επίπεδα των ήδη υπάρχοντων.

Αν και η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα είναι ασκήσεις επί χάρτου, εντούτοις είναι κοινή παραδοχή πως η πρώτη γενιά μεταναστών έχει ενσωματωθεί καλά στον κοινωνικό ιστό. Τα προβλήματα δημιουργούνται με τη δεύτερη γενιά, η οποία προσπαθεί να επιζήσει σε ένα περιβάλλον σε ύφεση, ενώ η γκετοποίηση σε διάφορα σημεία του ιστορικού κέντρου οξύνει τις διαφορές. Σίγουρα η κατάσταση δεν μπορεί να βελτιωθεί δραματικά, αυτό όμως δε σημαίνει πως, με όχημα τον πολιτισμό, δεν μπορεί να υπάρξει κάποια θετική εξέλιξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα παραπάνω στοιχεία που εξετάστηκαν λεπτομερώς πρέπει να προκύψει κάποιο σενάριο που να είναι ρεαλιστικό αλλά και, με μέτρο, φιλόδοξο. Τόσο το θετικό όσο και το αρνητικό σενάριο στηρίζονται σε ορισμένες παραδοχές που είναι δύσκολο να προβλεφθούν με ακρίβεια, επομένως η προσέγγιση για την πολιτιστική ανάπτυξη πρέπει να βασίζεται λιγότερο σε ρίσκα. Οι άξονες του προτιμώμενου σεναρίου είναι οι εξής :

- Προώθηση Αθήνας ως ιστορικής πόλης της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Παρά την κρίσιμη συγκυρία για την Ελλάδα, οι γειτονικές χώρες της μάλλον υστερούν στην ιστορικότητα του περιβάλλοντός τους. Η διεθνής ακτινοβολία του Μουσείου της Ακρόπολης σε συνδυασμό με μια πιο ταπεινή ίσως προσέγγισης του ίδιου του Μνημείου ίσως επιφέρουν μια αλλαγή στο προφίλ της Αθήνας προς το καλύτερο και σίγουρα, τιμότερο, παρούσων συνθηκών. Αντιθέτως, η κατάσταση γύρω από το Αρχαιολογικό Μουσείο είναι εξαιρετικά δυσχερείς και για να τροποποιηθεί προς το καλύτερο πρέπει να συνεργαστούν διάφοροι φορείς οι οποίοι ως τώρα δεν έχουν δείξει την απαραίτητη συνοχή. Χωρίς να ευθύνεται το μουσείο αυτό καθεαυτό, οι προσπάθειες αναβάθμισής του το πιθανότερο να πέσουν στο κενό. Παραμένει σαφώς ενδιαφέρουσα η ιδέα σύνδεσης του με τα ιδιαίτερα κτίρια της Πανεπιστημίου αλλά με τις τωρινές συνθήκες είναι πιθανότερη μια συνδεσμολογία της Ακαδημίας, του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Βιβλιοθήκης με τη Λυρική Σχολή και τη Γερμανική Αρχαιολογική Σχολή, καθώς και με τα μουσεία που έχουν άξονα τη Βασιλίσσης Σοφίας.

- Στήριξη φεστιβάλ ιδιωτικού τομέα / ίδρυση νέων

Όπως φάνηκε στην περίπτωση του Εδιμβούργου, οι απαραίτητες υποδομές για φεστιβάλ που διαρκούν σχεδόν τα $\frac{3}{4}$ του χρόνου δεν είναι μεγάλη. Σίγουρα η οργάνωση που θα χρειαστεί είναι εξαιρετικής σημασίας αλλά κάποια μικρά βήματα μπορούν να γίνουν με αργούς ρυθμούς και μειωμένο κόστος. Έτσι από τη μια ο δημόσιος φορέας θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει από κοινού με ιδιωτικές

πρωτοβουλίες κάποια φεστιβάλ που έχουν σταθερό μερίδιο ενδιαφέροντος, όπως το φεστιβάλ Κόμιξ της Βαβέλ, που συγκεντρώνει πλήθος, νεαρών κυρίως, επισκεπτών, εντάσσοντας ίσως και ενότητες σχετικές με το κόμιξ όπως η γελοιογραφία. Αναφορικά με την ίδρυση νέων φεστιβάλ, το καλύτερο θα ήταν αυτά να έχουν έρρισμα τόσο στα λαϊκά στρώματα όσο και στα μεσαία. Σημαντικό ενδιαφέρον έχει αποκτήσει η φωτογραφία, η οποία άλλωστε τιμάται ανάλογα στο φεστιβάλ του Εδιμβούργου. Όμοια θα μπορούσε ο Δημόσιος Φορέας να διοργανώσει ένα workshop και παράλληλα μια έκθεση όπου γνωστοί καλλιτέχνες παραθέτουν τις απόψεις τους και προβάλλουν τα εκθέματά τους. Χώρος υποδοχής τέτοιων δραστηριοτήτων δεν είναι δύσκολο να βρεθεί αφού η Αθήνα των αρκετών μουσείων αλλά και των πάμπολων ιδιωτικών γκαλερί (που ρίχνουν τις απαιτήσεις τους ως προς τις εκθέσεις λόγω της κρίσης) προσφέρει αρκετές επιλογές.

- Προβολή του έργου της Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων

Αν και ο απλός πολίτης έρχεται καθημερινά σχεδόν σε επαφή με τις παρεμβάσεις της ΕΑΧΑ, εντούτοις πολλές φορές αγνοεί το παρελθόν των δράσεων. Με μια περισσότερο επιθετική πολιτική ενημέρωσης μέσω καταχωρήσεων στον τύπο ή στην τηλεόραση θα μπορεί ο πολίτης να ευαισθητοποιηθεί περισσότερο σχετικά με απλές δράσεις στις οποίες μάλιστα μπορεί να συνεισφέρει ο ίδιος, αναφέροντας για παράδειγμα κάποιες διαφημιστικές πινακίδες που πιθανόν να είναι παράνομες ή ακαλαίσθητες, όπως επίσης και ελλείψεις σε υφιστάμενα έργα και αναπλάσεις μια και ο ίδιος είναι κοινωνός του αστικού περιβάλλοντος.

- Τακτικές συναντήσεις ημεδαπών με αλλοδαπούς και θεματικές βραδιές

Πάλι με σκωτσέζικες επιρροές, ο δήμος θα μπορούσε να συνεισφέρει στο σμίξιμο και τη γνωριμία των δύο πλευρών. Βραδιές αφρικάνικης μουσικής ή ελληνικής κουζίνας με εθελοντές και από τις δύο πλευρές μπορούν με πολύ μικρό ουσιαστικά κόστος να συνεισφέρουν σε μια καλύτερη προσέγγιση των διάφορων λαών, που, υπό το πρίσμα της σκοτεινής καθημερινότητας, δεν αφήνει τέτοια περιθώρια. Εδώ ακόμα και αίθουσες του Δημαρχείου ίσως επαρκούν για μερικές συναντήσεις στο πέρας κάποιου χρόνου, ενώ σίγουρα υπάρχουν και ημιεγκατελειμμένα δημοτικά κτίρια που μπορούν να στεγάσουν τις παραπάνω δραστηριότητες.

Από τα παραπάνω σίγουρα δεν μπορεί κανείς να μείνει εκστασιασμένος όσον αφορά το μέγεθος των προτάσεων. Σίγουρα όμως η ελληνική πραγματικότητα προσγειώνει απότομα κάθε είδους μεγαλεπίβολων σχεδίων όταν τα ελληνικά ταμεία φυλλοροούν. Στηριζόμενοι στο γεγονός πως ο πολίτης πλέον δείχνει κάποιο μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα κοινωνικά δρώμενα, όταν τόσα χρόνια συνήθως αδιαφορούσε, είναι πιθανό να δει με πολύ καλύτερο μάτι τέτοιες μικρές αλλά ανθρώπινες προτάσεις που μπορεί σε μερικά χρόνια να αποτελούν μια παλιά ανάμνηση, σίγουρα όμως αποτινάσουν ένα βάρος της σκληρής ελληνικής κοινωνικοοικονομικής ζωής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ

2001

- Συναυλία Ζαν Μισέλ Ζαρ στο Ηρώδειο (19 και 20 Ιουνίου).
- Φεστιβάλ WOMAD του Πίτερ Γκάμπριελ (22 έως 24 Ιουλίου)
- Συναυλία του Βαγγέλη Παπαθανασίου στο Ολυμπειόν (28 Ιουνίου).
- Διεθνές Έτος Σωκράτη.
- Θερινή Ακαδημία Θεάτρου στις Πρέσπες με θέμα «Μορφές του κωμικού, φυσιογνωμίες, μάσκες, ζώα».
- Θεατρική παράσταση «Ορέστεια» του Αισχύλου στην Επίδαυρο
- Διεθνής Έκθεση Βιβλίου της Φρανκφούρτης
- Συμπόσιο στην Αρχαία Ολυμπία με τίτλο «Ξανασκεφτόμαστε τον Πολιτισμό».
- Όπερα του Βιβάλντι σε λιμπρέτο Μεταστάσιο και μετάφραση Ρήγα Φεραίου με τίτλο «Ολυμπιάδα»
- Ενότητα εκδηλώσεων εναλλακτικών μορφών τέχνης, που ξεκινά το 2001 και ολοκληρώνεται το 2003. Βασικοί άξονές της:
 - α. Θεσσαλονίκη, πόλη - καταφύγιο.
 - β. Εφήμερη Αρχιτεκτονική.
 - γ. Πραγματική και Εικονική Κατοίκηση.
 - δ. Γκράφιτι. Μια εικαστική διαδρομή στον ελλαδικό χώρο με τη συμμετοχή της ομάδας Οξύ, σε συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Ώρες Βυζαντίου. Σπονδυλωτή έκθεση στο πλαίσιο των εορτασμών για τα 2.000 χρόνια από τη γέννηση του Χριστού, που θα φιλοξενηθεί στην Εθνική Πινακοθήκη - Έκθεση κοστούμιών και σκηνικών του Διονύση Φωτόπουλου.

2002

- Έκθεση με θέμα τον Κλασικό Πολιτισμό που θα ξεκινήσει από το Βερολίνο (Μάρτιος 2002) και θα ταξιδέψει σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές πόλεις
- «Τα παιδιά δημιουργούν». Παιδιά από όλο τον κόσμο θα φιλοξενηθούν στην Ολυμπία, όπου με την καθοδήγηση Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών θα δημιουργήσουν καλλιτεχνικά έργα, που συνδυάζουν την ελληνική μυθολογία με την ιστορία της χώρας τους.
- Τρεις όπερες με αρχαιοελληνικά θέματα, οι οποίες θα παρουσιαστούν, αρχής γενομένης το 2002, στο χώρο όπου εξελίσσεται η πλοκή τους.
- Διεθνής διαγωνισμός βιντεοκλίπ μέσω του Διαδικτύου, ο οποίος απευθύνεται σε νέους δημιουργούς ηλικίας μέχρι 30 ετών που θα εμπνευστούν από την ελληνική μυθολογία.
- «Λυσιστράτη». Όπερα του Μίκη Θεοδωράκη, η οποία θα παρουσιαστεί σε παγκόσμια πρώτη στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.
- Θηβαϊκός Κύκλος. Περιλαμβάνονται οι τραγωδίες «Βάκχες», «Οιδίπους Τύραννος», «Οιδίπους επί Κολωνά», «Αντιγόνη», «Επτά επί Θήβας»
- «Υπό το φως του Απόλλωνα». Μία έκθεση που περιλαμβάνει 150 - 200 αντικείμενα από ελληνικά και ξένα μουσεία
- «Δύο αιώνες έντεχνης μουσικής». Πρόκειται για την παραγωγή 12 ψηφιακών δίσκων και έξι βιντεοκασετών με τα σημαντικότερα έργα ή αποσπάσματα έργων Ελλήνων δημιουργών από όλα τα μουσικά είδη,
- Παραγωγή «πολιτιστικών βίντεο». Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα προτείνει σε όλες τις χώρες του κόσμου να «κλείσουν» μέσα σε μία βιντεοκασέτα την πολιτιστική ταυτότητά τους.

2003

- «Έκθεση σύγχρονων εικαστικών τάσεων OUTLOOK». Καλλιτέχνες από πολλές χώρες και διαφορετικές γενιές θα παρουσιάσουν την άνοιξη του 2003 στο Γκάζι έργα που θα δημιουργηθούν ειδικά για αυτή την έκθεση και τα οποία θα δίνουν το στίγμα της σύγχρονης διεθνούς εικαστικής δημιουργίας.
- «Άνοιξη Νεοελληνικού Θεατρικού Έργου». Στόχος της διοργάνωσης που θα πραγματοποιηθεί το Μάιο του 2003 είναι η διάδοση του νεοελληνικού έργου στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- «Διεθνής Συνάντηση Θεάτρου Σκιών». Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα, σε συνεργασία με το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, οργανώνει για το 2003 δημιουργία ιστοσελίδας που θα τεθεί στη διάθεση ερευνητών και φίλων του θεάτρου σκιών,

εκπαιδευτικά προγράμματα υπό μορφή διαλέξεων, σεμινάρια και εργαστήρια για παιδιά, εκθέσεις για τον Καραγκιόζη.

- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης: Σειρά εκδηλώσεων που επιμερίζονται στις παρακάτω ενότητες:

1. «Οι ελληνικοί μύθοι στον κινηματογράφο». Εκτεταμένη επιλογή από τη διεθνή φιλομορφία ταινιών που έχουν τη δημιουργική τους αφετηρία στους ελληνικούς μύθους.

2. «Οι νέοι δημιουργοί και μύθοι του αρχαίου δράματος». Η παραγωγή ταινιών ανάλογης θεματολογίας θα ενθαρρυνθεί με την αθλοθέτηση τριών μεγάλων βραβείων που θα λειτουργήσουν ως κίνητρα για τους νέους δημιουργούς.

3. «Οι νέοι δημιουργοί και οι ελληνικοί μύθοι». Προβλέπεται η χρηματοδότηση δύο ταινιών μεγάλου μήκους με θέμα τους ελληνικούς μύθους ή το αρχαίο δράμα, οι οποίες θα συμπεριληφθούν στο διεθνές διαγωνιστικό τμήμα του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

- Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας. Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ διοργανώνονται:

1. Ειδικό διεθνές διαγωνιστικό πρόγραμμα με τίτλο «Ολυμπιάδα ταινιών μικρού μήκους με θέμα τους μύθους του Αισώπου».

2. Πανελλήνιος διαγωνισμός για την παραγωγή δύο ταινιών μικρού μήκους, εμπνευσμένες από τους μύθους του Αισώπου, που θα αποτελέσουν την ελληνική συμμετοχή στο ειδικό διαγωνιστικό τμήμα του Φεστιβάλ Δράμας.

3. Ειδικό ελληνικό διαγωνιστικό τμήμα με τίτλο «Μύθοι και Τόποι», που θα διεξαχθεί στο πλαίσιο του Φεστιβάλ ως παράλληλη εκδήλωση.

4. Η μεγάλη αναδρομική εκδήλωση «Οι καλύτερες μικρές ταινίες του αιώνα», η οποία περιλαμβάνει τις 20 ή και περισσότερες σημαντικότερες παραγωγές του αιώνα από όλο τον κόσμο.

- Κλιμάκια καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.

- «Γυναίκα δίχως σκιά». Όπερα του Ρίχαρντ Στράους στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

2004

- Έκθεση «Το αρχαίο ελληνικό ένδυμα και η μόδα στον 20ό αιώνα», στην οποία αποτυπώνονται η διαχρονικότητα του αρχαίου ελληνικού ενδύματος και η επιρροή του στις σύγχρονες δημιουργίες υψηλής ραπτικής. Η έκθεση, την οποία επιμελείται η ιδρύτρια του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος Β.Παπαντωνίου, Ιωάννα Παπαντωνίου, περιλαμβάνει αντικείμενα από συλλογές προϊστορικών, κλασικών, βυζαντινών και νεότερων χρόνων

- Συναυλίες με έργα Μάνου Χατζιδάκι. Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα, τιμώντας τα δέκα χρόνια απουσίας του μεγάλου Έλληνα συνθέτη, διοργανώνει συναυλίες με έργα του.

- Διεθνής Συνάντηση Μονολόγων. Διοργάνωση που στοχεύει στη συνύπαρξη μεγάλων ερμηνευτών από όλο το θεατρικό φάσμα σε μία παγκόσμια σκηνή.

- «Το ανθρώπινο σώμα». Έκθεση που θα διοργανώσουν κρατικά μουσεία της χώρας και η οποία θα φιλοξενηθεί στην Εθνική Πινακοθήκη.

- «Η Όπερα της Γης». Έργο που θα γραφτεί τα επόμενα χρόνια και θα παρουσιαστεί το 2004 στο αρχαίο Στάδιο των Δελφών από την Ορχήστρα των Χρωμάτων, με τη συμμετοχή ακόμη 200 περίπου καλλιτεχνών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ:

-Αραβαντινός, Α. και Σεργιάς, Κ. (2003) 'Σε αναζήτηση πολιτικών αστικής επανοργάνωσης του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας' στο Σ. Τσέτσος (επ.) *Ένα μέλλον για την Αθήνα*, Αθήνα: Παπαζήση

-Δαγκωνάκη, Ζ. (1998) 'Πολιτιστικός τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη (μελέτη περίπτωσης: περιφέρεια Κρήτης)', στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος, Διπλωματική Εργασία

-Δεσούρης, Γ. (2003) 'Πολιτιστική Ολυμπιάδα', *Περιοδικό Ανάπτυξη*, 10 (79) 32-36

-Δέφνερ, Α. (2000) 'Οι πολιτιστικές βιομηχανίες στην Αθήνα ως περίπτωση πολιτιστικού σχεδιασμού', στο *Δεκαεπτά κείμενα για το σχεδιασμό, τις πόλεις και την ανάπτυξη*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας

-Εγκυκλοπαίδεια Υδρία (1986) Τόμος Α', Αθήνα: Αξιοτέλλης, 146-154

-ΚΕΠΕ (1987) 'Πολιτιστική Ανάπτυξη, Εκθέσεις για το πρόγραμμα 1988-1992', σελ 45-47

-Κόνσολα, Ντ. (1995) *Η Διεθνής προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής κληρονομιάς*, Αθήνα: Παπαζήση

-Μπιανκί, Φ. (1993/94) 'Η ανάπλαση των ευρωπαϊκών πόλεων: ο ρόλος των πολιτιστικών πολιτικών' στο Μπιανκί, Φ. και Πάρκινσον, Μ (επ.) (1993/1994) *Πολιτιστική πολιτική και αναζωογόνηση των πόλεων, η εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης*, Αθήνα: Ελληνική εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, 17-33

-Μπιανκί, Φ. (1993/94) 'Πολιτισμός, σύγκρουση και πόλεις: ζητήματα και προοπτικές για τη δεκαετία του 1990', στο Μπιανκί, Φ. και Πάρκινσον, Μ (επ.) (1993/1994) *Πολιτιστική πολιτική και αναζωογόνηση των πόλεων, η εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης*, Αθήνα: Ελληνική εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, 193-205

-Μούσης, Ν. (2001) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, Αθήνα, Παπαζήση

-Μπουθ, Π και Μπόιλ, Ρ (1993/94) 'Δείτε τη Γλασκώβη, δείτε πολιτισμό' στο Μπιανκί, Φ. και Πάρκινσον, Μ (επ.) (1993/1994) *Πολιτιστική πολιτική και*

αναζωογόνηση των πόλεων, η εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης, Αθήνα: Ελληνική εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, 55-57

-Τσάρτας, Π. και Κοκκώσης, Χ. (2001) *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα: Κριτική, 21-22

-Friedell, E. (1986): *Πολιτιστική ιστορία της αρχαίας Ελλάδας: μύθος και πραγματικότητα της προχριστιανικής ψυχής*, Αθήνα: Πορεία, 45-46

-Μπιανκίни, Φ. και Πάρκινσον, Μ (επ.) (1993/1994) *Πολιτιστική πολιτική και αναζωογόνηση των πόλεων, η εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης*, Αθήνα: Ελληνική εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

-Council of Europe (1983) *Cultural Development in towns, a local view*, Strasbourg

- Coccosis H. and Nijkamp, P (1995) *Urban conservation and Planning in "Planning for our Cultural Heritage"*, 1995, Ashgate Publishing

-Eskola, K. και Hammerton, P. (1983) 'Thinking about action, the role of research in cultural development', Strasbourg, Council of Europe

- Price, S. (2006) "Reconstructing the Ancient City: Imagining of the Athenian Polis" στο G. Weiss-Sussex (επ.) *European studies: Urban Mindscapes of Europe*, Άμστερνταμ, Νέα Υόρκη

-Scott, A.J., (2000) *The cultural economy of cities*, Oxford: Sage Publications

-Valestrand, J. (1983) *Cultural development in towns: a local view*, Στρασβούργο: Council of Europe, 48-50

-Zukin, S. (1995) *The cultures of cities*, Cornwall: Blackwell Publishers

-UNESCO (1987) *A practical guide to the World Decade for cultural development 1988-97*, UNESCO

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

-Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia [διαδίκτυο (online)] Διαθέσιμο στο <http://el.wikipedia.org/wiki/Παρθενώνας> [πρόσβαση 23 Αυγούστου 2011]

-Edinburgh International Festival (2011) *Festival diary and news* [διαδίκτυο (online)] Διαθέσιμο στο www.edinburghfestivals.co.uk [πρόσβαση 27 Αυγούστου 2011]

-Edinburgh: The city of Edinburgh Council. [διαδίκτυο (online)] Διαθέσιμο στο <http://www.eif.co.uk> [πρόσβαση 27 Αυγούστου 2011]

-Ταξιδιωτικός Οδηγός [διαδίκτυο (online)] Διαθέσιμο στο www.travelstories.gr [πρόσβαση 27 Αυγούστου 2011]

Δήμος Παρισιού (2011) *Παρατηρητήριο Οικονομικής και Τουριστικής Ανάπτυξης*, #68, [διαδίκτυο (online)] Διαθέσιμο στο www.parisinfo.com [πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2011]

-Καλτσάς, Ν. (επ.) (2009) *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, 180 χρόνια προσφοράς* [διαδίκτυο(online)] Αθήνα. Διαθέσιμο στο www.namuseum.gr [πρόσβαση 23 Αυγούστου 2011]

-Μουσείο του Λούβρου (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.louvre.fr> [πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2011]

-Πολιτιστικό Κέντρο Πομπιντού (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.cnac-gr.fr/> [πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2011]

-Μουσείο Ορσέ (2010) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.musee-orsay.fr/en/home.html?cHash=1030a57d48> [πρόσβαση 23 Σεπτεμβρίου 2011]

-World Tourism Organisation (1995) *UNWTO Publications: Collection of Tourism Expenditure Statistics, Technical Manual 2*, διαθέσιμο στο <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1034/1034-1.pdf> [πρόσβαση 22 Αυγούστου 2011]

-Επίσημος Ιστότοπος των Φεστιβάλ του Εδιμβούργου (2011). Διαθέσιμο στο <http://www.edinburghfestivals.co.uk> [πρόσβαση 24 Σεπτεμβρίου 2011]

-Προσωπικό ιστολόγιο (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://trelameni-puxida.blogspot.com/2009/12/hey-scots.html> [πρόσβαση 24 Σεπτεμβρίου 2011]

-Επίσημος Ιστότοπος του Παγκοσμίου Φεστιβάλ του Εδιμβούργου (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://2011.eif.co.uk/diary> [πρόσβαση 24 Σεπτεμβρίου 2011]

-International Council for Monuments and Sites (ICOMOS) (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.international.icomos.org/home.htm> [πρόσβαση 27 Σεπτεμβρίου 2011]

-Ιστοσελίδα Πολιτιστικής Ολυμπιάδας. [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.nea.gov/artforms/Multi/Olympics.html> [πρόσβαση Σεπτέμβριος 2009]

-Ιστοσελίδα περιοδικού Ανάπτυξη. [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://gtalumni.org/news/magazine/sum96/CultOly.html> [πρόσβαση Σεπτέμβριος 2009]

--Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΕΑΧΑ Α.Ε. (2005) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο www.astynet.gr [πρόσβαση Σεπτέμβριος 2007]

-Πολιτιστικές Βιομηχανίες στην Ελλάδα (2007) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://website.lineone.net/~e-magazine/oikon-koin/economy/polapa.htm> [πρόσβαση Σεπτέμβριος 2007]

-Υπουργείο Πολιτισμού (2007) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://odysseus.culture.gr> [πρόσβαση 29 Σεπτεμβρίου 2011]

-Νέο Μουσείο της Ακρόπολης (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.theacropolismuseum.gr> [πρόσβαση 30 Σεπτεμβρίου 2011]

-Ρηγόπουλος, Δ (2011) *Όταν οι μεγάλες ουρές δεν είναι πρόβλημα...* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο www.news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_civ_2_16/04/2011_439109 [πρόσβαση 30 Σεπτεμβρίου 2011]

- Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.namuseum.gr> [πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2011]

-Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) (2011) [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A2001/PressReleases/A2001_STO04_DT_QQ_02_2011_01_F_GR.pdf [πρόσβαση 3 Οκτωβρίου 2011]

- Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής 2007 2013 [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο:

http://www.papattikis.gr/20072013/wp-content/uploads/2008/11/ep_attikis.pdf

[πρόσβαση 16 Οκτωβρίου 2011]